إِنَّ ٱلصَّلَوٰةَ كَانَتۡ عَلَى ٱلۡمُؤۡمِنِينَ كِتَٰبًا مَّوۡقُوتًا

په رښتيا سره لمونځ پر مؤمنانو په ټاکلي وخت کي فرض کړل شوي دی

لمونځ ښکاره معراج د زړه دی هم رحمت درباندي اوري
په حضور د چا ولاړ يې څه کوې څوک درته ګوري

دحنفي فقهي له ديدګاه څخه

د لمانځه اثبات او صحت

مؤلف:

جان محمد کاکړ "کندهاری"

۱۳۸۸ لمريز کال دوهم چاپ

بسم الله الرحمن الرحیم

د کتاب ټول چاپي حقوق

د ليکوال او خپرندوی سره خوندي دي

د کتاب پېژندنه:

****

- د کتاب نوم ::: د لمانځه اثبات او صحت
- ليکوال ::: جان محمد کاکړ "کندهاری"
- سمون ::: مولف پخپله
- کمپوز ::: مولف پخپله
- خپرندوی ::: فيضي کتب خانه
- د چاپ کال ::: ۱۳۸۸دوهم چاپ
- د چاپ شمېر ::: زر ټوکه

فهرست

۱. لمونځ ٦
۲. په اسلام کي د لمونځ مرتبه ۱۲
۳. اودس ۱۸
۴. د اودس فرضونه ۲۰
۵. د اودس سنتونه ۲۰
٦. د اودس مستحبات ۲۱
۷. د اودس آداب ۲۲
۸. د اودس نفلونه شپږدی ۲۲
۹. د اودس منهیات اته دی ۲۳
۱۰. د اودس تازه کولو طریقه ۲۴
۱۱. پر موزو مسح کول ۲۸
۱۲. تیمم ۳۰
۱۳. د اودس ماتونکي ۳۲
۱۴. د حیض بیان ۳۳
۱۵. غسل ۳۳
۱٦. د غسل شپږ سنتونه ۳۴
۱۷. د غسل کولو طریقه ۳۴
۱۸. د غسل اقسام ۳۵
۱۹. د لمانځه شرطونه ۳۷
۲۰. د لمانځه فرضونه ۳۸
۲۱. د لمانځه واجبات ۳۸
۲۲. د لمانځه سنتونه ۴۰
۲۳. د لمانځه مستحبات ۴۲
۲۴. د لمانځه مکروهات ۴۵

۲۵. د لمانځه مفسدات ۴۶
۲٦. د سهوي سجدې ۴۷
۲۷. د لمانځه لفظي ترجمه ۴۸
۲۸. دلمانځه ادا کولو صحیح طریقه ۵۵
۲۹. په امام پسې په جماعت لمونځ کول.. ٦۲
۳۰. لاحِق او مسبوق ٦۴
۳۱. د په لمانځ کې د قرآن قرآئت ٦۷
۳۲. د وِتر لمونځ.. ٦۹
۳۳. د جماعت د لمانځه فضیلت او تاکید ۷۰
۳۴. دقضاء شوو لمونځونو د بیا راګرځولو طریقه ۷۴
۳۵. د جمعې لمونځ ۷۷
۳٦. د جمعې د لمانځه د وجوب شرطونه ۷۹
۳۷. د جمعې د لمانځه د صحت شرطونه ۷۹
۳۸. مسافرانه لمونځ.. ۸۱
۳۹. د تراویح لمونځ ۸۷
۴۰. د اخترونو لمونځونه ۸۹
۴۱. د جنازې لمونځ ۹۴
۴۲. سنت او نفل لمونځونه ۱۰۰
۴۳. تحیة الوضوء ۱۰۲
۴۴. صلوة الاشراق ۱۰۲
۴۵. تحیة المسجد ۱۰۲
۴٦. صلوة الاوابین ۱۰۳
۴۷. صلوة التهجد ۱۰۳
۴۸. صلوة التسبیح ۱۰۳
۴۹. په کوم وخت کې لمونځ ماتول جائز دي ۱۰۴

بسم اللہ الرّحمٰن الرّحیم

الحمد لله الذى فرض علٰى عباده الصلٰوة وجعلها كتابًا موقوتا والصلٰوة والسلام على نبيه الذى قال الصلٰوة عمادالدين من اقامها فقد أقام الدين ومن هدمها فقد هدم الدين وعلى آله وصحبه ومن تبع هداهم إلٰى يوم الدين .

اما بعد: غاړه ایښودل و اوامرو ته د لوی او مهربان خدای ﷻ او د ټولو هغو احکامو منل چي د الله ﷻ او د ده د رسول حضرت محمد ﷺ له طرفه څخه دي اسلام ورته ویل کیږی. د الله تعالٰی ﷻ او د هغه د رسول ﷺ دا اوامر اساسًا پر پنځو برخو ویشل شوي او هری برخي ته یې فریضه ویل کیږی چي په رأس کي یې کلمهٔ طیبه ده.

"لَآ اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ مُحَمَّدٌ رَّسُوْلُ اللّٰه"

ځرنګه چي دغه کلمه د اسلام د پاک او سپیڅلي دین اساس او بنسټ ټاکل شویده نو د بزرګۍ ، عظمت او برکت په خاطر له څلورو (۴) خواوٗ څخه یې هر طرف په یوه اساسی ستون باندی تکیه دی چی دغه ستنی یې لمونځ کول، روژه نیول، زکات ورکول او د کعبي شریفي زیارت (حج) کول دي چي دا څلور

واړه فرض او هر یو یې جدا تفصیل لري، د الٰهي فیوضاتو څخه ډک او د انسانانو د ګټو په خاطر رالیږل شویدي او د کلمهٔ طیبې سره د اسلام د پاک دین پنځه اساسي فریضې تشکیلوي.

څرنګه چې د اسلام دین داسې تنظیم شویدی چې پر سر یې کلمهٔ طیبه او هغه بیا پر څلورو ستنو ولاړه ده نو سوال پیدا کیږی چې دا څلور واړه ستنې پر څه شي ولاړې دي ؟ هغه ښه اخلاق (حسن اخلاق) دی، حدیث شریف دی چې علیه الصلٰوة والسلام فرمایي:

بُعِثتُ لأُتَمِّمَ مَكَارِمَ الاَخلاقِ.

زه د ښو اخلاقو دتکمیل او بشپړولو د پاره را استول شوی یم.

په محمدي کړنلاره کې د توحید نه وروسته لمونځ فرض ګڼل شوی دی چې د دغه کتاب هدف هم د لمانځه په باب ښوونه ده .

لمونځ: په اسلام کې لمونځ د عبادت هغه لمړی رکن دی چې دا رکن پر امیر، غریب، زوړ، ځوان، نر، ښځه ، روغ او ناروغ ټولو یوشان فرض دی.

لمونځ هغه یوازنۍ عبادت دی چې په هیڅ کوم حالت کې له هیڅ چاڅخه نه ساقط کیږی، که دا فرض څوک په ولاړه نشي اداکولای نو په ملاسته دي یې ادا کړي او که یې په خوله نشي اداکولای نو په اشاره دي یې ادا کړي، او که د ډیر مجبوریت په وخت کې څوک دریدلای نشي نو د تګ او تلو په حالت کې دي

ادا کړي او څوک چي د سپرلۍ په کوم سخت حالت کي وي نو کومي خواته چي موقع وي هغې خوا ته دي مخ کړي او خپل لمونځ دي ادا کړي.

لمونځ څه شي دي؟ د خپل خالق په حضور کي د مخلوق د خپل زړه، ژبي، لاسونو او پښو په ذريعه د بندګۍ او عبوديت اظهار، د هغه رحمٰن او رحيم يا د او د هغه د بې انتها احسانونو شکريه، د ازل د حسن حمد او ثنا او د هغه د لويي او عظمت اقرار دی، لمونځ دخپل محبوب سره د خپل محجوب روح خطاب دی ، لمونځ د مولا په حضورکي د جسم او جان بندګي ده، لمونځ د باطني احساساتو د نياز او عذر وړاندی کول دي او زمونږ د زړه د ساز فطري ترانه ده، لمونځ د خالق او مخلوق په منځ کي د تعلق غوټه او د علاقې شيرازه ده، لمونځ د روح تسکين ، د ناقرار زړه تشفٰی، او د مايوس زړه دارو دي، لمونځ د فطرت آواز او داحساس او اثر منونکي طبيعت د زړه چيغه ده، لمونځ د ژوندانه حاصل او د هستۍ خلاصه ده .

و کوم غير طاقت يعنی داسی طاقت ته چي نه ليدل کيږي سر اېښودل او د هغه په حضورکي دعا او فريادکول او د هغه څخه په مشکلاتو کي تسلٰی موندل د انسان فطرت دی، داسي معلوميږي چي د زړه په اعماقو کي يو داسي ډول ساز شته چي پر

هغه نامعلومي ګوتي ولګيږي نو هغه تل ږغيږي يا په بل عبارت په ږغيدلو پيل کوي او همداد أَلَسۡتُ بِرَبِّكُمۡ ؕ فطري ځواب دی.

قرآن ځای په ځای د انسانانو د دغه فطري حالت نقشه کښلی ده او دا پوښتنه يې کړيده چي هر کله پر تاسي مصيبتونه راځي او يا تاسو په سمندرونو له طوفان سره مخامخ کيږئ يا ستاسو بيړۍ او جهازونه په ګردابونو کښي ايساريږي او بنديږي نو په دغه راز وختونو کي د الله نه سوا بل څوک دی؟ چي تاسو ورته ناري ووهئ.

لنډه دا چي د انسان ټنډه تل پخپله د يو داسي مسجود په تلاښ او سيږي چي د هغه په مخ کي دي ټيټ شي او د زړه نياز دي ورته وړاندی کړي، او د خپل د زړه هيلي ورته عرض کړي، لنډه دا چي عبادت د همدې فطري مطالبې ځواب دی، که دا نه وي نو د انساني روح د جنون د جوش علاج يو ناممکن کار دی.

که يو مذهب ډير زيات وحشي هم وي نو په هغه کي هم د فطرت د دغه آواز د تسلی د پاره د عبادت ځيني لړ او ډير دودونه او مقررات موجود وي، پس نو آسماني مذهبونه لدې کار څخه څرنګه خالي کيدای شي.

د نړۍ په هر آسماني مذهب کي د پاک خدای ﷻ د يادولو

حکم او د هغه د یادولو ځیني مراسم او مقررات موجود دي، که په اسلام کي حمد او تسبیح شته نو په یهودیانو کې دعا او په پاریسیانو کې زمزمه او په هندوانو کي بهجن موجود دي او په شپه او ورځ کي د دې فریضې د اداکولو د پاره په هر یو مذهب کي ځیني ټاکلي وختونه هم شته، نو په دغه اساس باید په دغه خبره یقین وکړای شي چي لمونځ د مذهب د هغو اصولو څخه دی چي د نړۍ د ټولو مذهبونو ورباندي اتفاق دی.

د قرآن مجید دتعلیماتو سره سم نړۍ ته هیڅ یو داسي پیغمبر نه دی راغلی چي هغه دي خپل امت ته د لمانځه تعلیم نه وي ورکړی او یا یې د لمانځه په خصوص تأکید نه وي کړی خصوصًا په ابراهیمي ملت کي د لمانځه مقام او حیثیت د نورو ټولو ادیانو څخه زیات او څرګند دی، د قرآن کریم تائید له زبور او تورات څخه هم کیږي.

کله چي حضرت محمّد ﷺ مبعوث شو نو د توحید څخه وروسته لمړئ حکم چي ورته وکړل شو هغه د لمانځه حکم وو.

یَـٰٓأَیُّهَا ٱلْمُدَّثِّرُ ۝١ قُمْ فَأَنذِرْ ۝٢ وَرَبَّكَ فَكَبِّرْ ۝٣ سورة۷٤

یعنی ای په بړستن کي پیچلې (محمده) پاڅه او و ویروه (خلګ د خدای له عذابه) او ستا رب وستایه په لویي سره، الله

ﷻ په لويي سره ستايل د لمانځه اساس او بنسټ دی.

حضور ﷺ ويده خلک راويښ کړل او چا چي لار ورکه کړېوه هغه ته يې لار وښودله او ناپوه خلک يې پوه کړل او د خدای ﷻ او بندګانو په منځ کي هغه تعلقات چي له منځه تللي وه پر ځای او قايم کړل ، د غوښو، هډوکو، سرو او سپينو، خښتو او ډبرو هغه بتان چي د خدايي مقام يې نيولی ووکښته سر دلاندی وغروځول او په نړۍ کښي يې د يو(۱) واحد خدای ﷻ لمونځ باقي پريښود او بيله خدای ﷻ نه يې بل چاته سجده حرامه او منع کړل او په دغه ترتيب يې د لمونځ اصلي حقيقت په نړۍ کي څرګند کړ.

رسول الله ﷺ عربو او د نړۍ نورو بت پرستو قامونو ته له توحيد نه وروسته د لمانځه طريقه وروښودله او د لمانځه ارکان او آداب يې هم ور وښودل او د مؤثرو دعاګانو تعليم يې ورته ورکړ، مشرکين او اهل کتاب (يهود او نصارٰی) يې د اسلام و مقدس دين ته راوبلل، د اسلام د قبلولو نه وروسته يې هغوی ته د لمانځه تعليم ورکړ او هغوی ته يې د دې تأکيد وکړ چي يوازي لمونځ دی چي د خدای ﷻ په حضورکي د بنده د ټولو مشکلاتو، حاجاتو او تکليفونو څخه د نجات او راز او نياز ذريعه ده، الله تعالی ﷻ په قرآن کريم کښي خپلو بندګانو ته داسي امر کوي.

حَـٰفِظُواْ عَلَى ٱلصَّلَوَٰتِ ﴿٢٣٨﴾ ٢سورة
يعني د لمونځونو ساتنه کوئ.

داحکم دلمانځه د ظاهري او معنوي دواړو حيثيتونو په ساتنه مشتمل دی او د مسلمان د پيژندني دپاره دانبني مقرري دي:

وَهُمْ عَلَىٰ صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ ﴿٩٢﴾ ٦ سورة
يعني هغوي د خپلو لمونځونو ساتنه کوي.

ٱلَّذِينَ هُمْ عَلَىٰ صَلَاتِهِمْ دَآئِمُونَ ﴿٢٣﴾ ٧٠سورة
يعنی څوک چي خپل لمونځ تل ادا کوي.

وَٱلَّذِينَ هُمْ عَلَىٰ صَلَوَٰتِهِمْ يُحَافِظُونَ ﴿٩﴾ ٢٣سورة
يعنی او بريالي دي هغه خلک چي د خپلو لمونځونوساتنه کوي.

په خپله محمّدﷺ ته امر کيږي چي ته پخپله هم لمونځ کوه او اهل او عيال ته هم د لمونځ کولو حکم کوه او په هغه لمونځ چي د هغه لمونځ په مکه مکرمه کښي دقيام په زمانه کښي ادا کول ډيرمشکل دي په پوره پابندۍ او مضبوطيا سره ټينګ اوسي الله ﷻ حکم وکړ.

وَأۡمُرۡ أَهۡلَكَ بِٱلصَّلَوٰةِ وَٱصۡطَبِرۡ عَلَيۡهَا ﴿١٣٢﴾ ٢٠سورة.
يعني د خپل کور خلکو ته د لمانځه امر کوه او پخپله هم په لمانځه باندي پابند اوسه.

لمونځ بايد څنګه وي؟ وې ويل:

وَقُومُواْ لِلَّهِ قَـٰنِتِينَ ﴿٢٣٨﴾ ٢سورة

يعنی او د الله ﷻ په حضور کي په ادب سره ودرېږئ.

دارازستاينه اوتعريف وشو.

ٱلَّذِينَ هُمۡ فِي صَلَاتِهِمۡ خَـٰشِعُونَ ﴿٢﴾ ٢٣سورة

يعني کامياب دي هغه مؤمنان چي په لمانځه کي خشوع او عاجزی کوي. حکم وشو!

ٱدۡعُواْ رَبَّكُمۡ تَضَرُّعًا وَخُفۡيَةً ﴿٥٥﴾ ٧سورة

يعني تاسو خپل رب په ډېره عاجزۍ سره او پټ پټ يادوئ.

وَٱدۡعُوهُ خَوۡفًا وَطَمَعًا ﴿٥٦﴾ ٧سورة

يعنی او خپل خدای ﷻ له ويري او اميد سره يادوئ.

وَٱدۡعُوهُ مُخۡلِصِينَ لَهُ ٱلدِّينَ ﴿٢٩﴾ ٧سورة

يعني او خدای ﷻ بولئ په داسي حال کي چي يوازي د هغه د دين دپاره اخلاص کونکي ياست. له دې اجمالي نظر نه وروسته د لمانځه پرټولو مباحثو يو تفصيلي نظرضروري دی.

په اسلام کښي د لمونځ مرتبه: له اسلام څخه لمړی هم په نړۍ کښي کوم يو دا راز مذهب نه دی تير شوی چي په هغه کښي لمانځه ته اهميت نه وي ورکړه شوی ليکن له دی کبله چي هغه مذهبونه په خاصوخاصو قامونو او وختونو پوري محدود ؤ نو له هغو څخه په عملي ډول د لمانځه اهميت ولاړ، لکه چي د

اسلام نه وړاندي د نړۍ په هيڅ يو مذهب کښي د ننني لمانځه
يعنى د خداى جَلَّ جَلاَلُهُ په حضور کښي د عبوديت اقرار او د هغه حمد
او ثنا ته يو واضح او معين او تأکيدي حيثيت حاصل نه دى
يعنى د کوم يو مذهب د پيروانو بلکه د ملهمانو د عمل څخه هم د
لمانځه دا صورت نه ثرګنديږي او نه لکه څنګه چي تيرشول، د
قراٰن له مخي په نړۍ کښي کوم داسي پيغمبر نه دى راغلى چي
هغه ته دي د لمانځه حکم نه وي ورکړ شوى، او هغه د لمانځه
تاکيد نه وي کړى، مګر موجوده حيثيت دا دى چي پرته له اسلام
څخه لمونځ په بل هيڅ کوم يو مذهب کښي په ثرګند او واضح او
مؤکد صورت کښي باقي نه دى پاته شوى او د دې کار سبب دا
دې چي له دې کبله چي محمّد ﷺ نړۍ ته د خاتم الانبياء او قراٰن
مجيد د خاتم الکتب السماويه په حيث راغلى دى نو دې الٰهي
فريضې ته د اسلام په کامل دين کښي يو داسي منظم او واضح
او مؤکد او ثرګند صورت ورکړشويدى چي هغه ترقيامته
پوري په نړۍ کښي قايم او باقي پاته شي.

لمونځ د اسلام هغه فريضه ده چي له دې فريضې هيڅ کوم
يو متنفس مسلمان هم تر څو چي د هغه هوښ او حواس باقي او
په ځاى وي په هيڅ حالت کښي نه شي معاف کيدلاى ، په قراٰن
مجيد کښي د سلو وارو څخه ډير د لمانځه تعريف او ستاينه او

د لمانځه د په ځای او ادا کولو کښي سستی او تنبلي او کاهلي د نفاق علامه او د لمانځه پرېښول او نه کول د کفر نخښه ښودل شویده.

لمونځ د هغي فريضې نوم دی چي د اسلام سره یو ځای او ملګری پیدا شوی او تکمیل يې د قدس په هغه شبستان کښي وشو چي په خلګو کښي د معراج په نوم یادېږي.

په اسلام کښي لمړی فرض ایمان او د ایمان لوازم دي ، او د ایمان نه وروسته دوهم فرض لمونځ دی لکه چي د سورة روم په ځلرمه رکوع کي لمړی دا حکم ورکړشو.

فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا ۚ فِطْرَتَ ٱللَّهِ ٱلَّتِى فَطَرَ ٱلنَّاسَ عَلَيْهَا ﴿٣٠﴾ سورة ٣٠.

یعنی خپل مخ د هرڅه څخه وګرځوه د توحید په دین يې سم کښېږده هم هغه د الله فطرت چي په دغه فطرت هغه خلګ جوړ او پیدا کړیدي.

دینه وروسته دوهم ځل دې سره ملحق حکم دا دی :

وَأَقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ وَلَا تَكُونُوا۟ مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ﴿٣١﴾ سورة ٣٠.

یعنی او لمونځ قائم وساتئ او له مشرکانو څخه مه کیږئ .

له دې پاک آیت څخه خو یو د توحید او ایمان نه وروسته له ټولو مهم شی لمونځ ثابتیږي او بله ورڅخه دا خبره معلومیږي چي د لمونځ د پرېښوولو په صورت کښي په کفر او شرک کښي

د ګرفتاره کيدلو ويره ده، او دا ځکه چي ترڅو موږ د زړه کيفيت د دبادنيو اعمالو په ذريعه زيات او ډير نه کړو نو پخپله د هغه کيفيت سره د هغه کيفيت د زائل کيدلو ويره ملګرې اوسيږي، همدا سبب دی چي حضرت محمّد ﷺ به تل د لمونځ په اهميت ډير زور کاوه او د لمونځ د تارک او نه کوونکي په خصوص کښي به يې د شرک او کفر ويره ښکاره کوله.

لکه حضرت محمّد ﷺ چي وويل:

"لمونځ د دين ستن ده."

او لکه څنګه چي د ستنی په لويدلو او ليري کيدلو عمارت او ودانۍ غورځيږي همدغه راز د لمانځه په نه کولو او پريښودلو د زړه ديند اري هم رخصت کيږي په هغه وخت کښي چي د طائف يو وفد (هيئت) او جرګه مديني منورې ته راغله او د روغي په خبرو اترو يې پيل وکړ نو دغي جرګې د لمانځه او جهاد او صدقاتو څخه د ځانونو د مستثنٰی کولو غوښتنه وکړه، حضرت محمّد ﷺ د دوو وروستيو خبرو يعني جهاد او صدقاتو څخه هغوی مثتثنٰی کړل ليکن د لمانځه په خصوص يې وويل:

"په کوم دين کښي چي د خدای په حضور سر ټيټول نه وي په هغه دين کښي هيڅ خير نشته"

حضرت محمّد ﷺ دا هم ويلی دي چي:

”لمونځ د زړه رڼايي او روښانتيا ده“
او په خپل خصوص کښي يې ويلي دي:
”لمونځ زما دسترګو سوړوالی دی“
په يوه تمثيل کښي يي وويل:
”انسان تل په اور کښي سوځيږي او په لمانځه دغه اور مړکيږی دا اور د ازل د محبوب د هجر او فراق اور دی، او لمونځ هغه صفا اوبه دي چي دغه اور وربانديړ مړ کيږي“
حضرت محمّد ﷺ وويل چي:
”د کفر او ايمان په منځ کښي امتياز او بيلونکی شی يوازي لمونځ دی“
او دا ځکه چي ايمان او کفر دواړه د انسان د باطني حالت سره تعلق لري چي اظهار يې يوازي د اعمالو په ذريعه کيدلای شي د مسلمان هغه عمل چي په ورځ کښي يې څو واره خلکو ته د ليدلو موقع په لاس ورځي يوازي او يوازي لمونځ دی.
لکه څنګه چي مو مخ کښي وويل لمونځ د ايماندارو يوه فريضه ده نو لازم دی چي لمونځ کوونکی لمړی دايمان په معنٰی ښه پوه او خبر وي:
د ايمان معنٰی يقين او باور دی، يقين او باور تر هغو پوري نشی پيدا کيدای څو د الفاظو په معنٰی و نه پوهيږو، نو ضرور

دی چی په معنٰی د کلمۀ طیبې او آمنت بالله او په معنٰی د لمانځه ځان پوه او خبر کړو.

ایمان اقرار کول دي په ژبه سره او په هغه باندي تصدیق کول دي په زړه سره نو اقرار به کوي په ژبه چي

"لَآ اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ مُحَمَّدٌ رَّسُوْلُ اللّٰهِ"

یعني نشته بل معبود برحق لائق د عبادت بیله یو الله ﷻ څخه او محمّد ﷺ په حقه سره د الله ﷻ رسول او استاذی دی. په دغه اقرار باندي به په زړه سره تصدیق کوي یعني دا اقرار به د زړه په صدق سره کوي. بیا به د زړه په صدق سره دا اقرار کوي:

اٰمَنْتُ بِاللّٰهِ وَمَلٰئِكَتِهٖ وَكُتُبِهٖ وَرُسُلِهٖ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَالْقَدْرِ خَيْرِهٖ وَشَرِّهٖ مِنَ اللّٰهِ تَعَالٰى وَالْبَعْثِ بَعْدَ الْمَوْتِ.

ژباړه: یقین او باور لرم چي الله ﷻ یو(۱) دی شریک نلري په ذات او په صفاتو کښي او باور لرم پر ملائکه ؤ چي د الله تعالٰی معصوم بندګان دي نورانی دي له نوره پیدا دي د الله تعالٰی د اوامرو اطاعت کوي او سرکښي نه کوي، او باور لرم پر رسولانو د الله ﷻ چي هغوی په حق سره الله را استولي، څه چي هغوی ویلي هغه ربښتیا دي، هغوی له نبوت نه مخکي او وروسته معصوم دي، شمیر یې یو سل او څلېرویشت زره (۱۲۴۰۰۰...) کم و زیات دي، ایمان او باور لرم پر کتابونو د الله

تعالیٰ ﷻ چي څلور(۴) کتابونه دي انجیل، زبور، تورات او آخرکتاب قرآن مجید دی چی پر خاتم الانبیاء محمّدبن عبدالله نازل شوی او تر قیامته له تحریفه محفوظ دی ، ایمان او باور لرم د آخرت پر ورځ چي د سور له دوهمه پوکه وروسته چي د مخلوقاتو د اعمالو د حساب او موازنې ورځ ده، او باور لرم چي خیر او شر او د هغه اندازه د الله ﷻ له طرفه دي، او باور لرم په پاڅون وروسته له مرګه د سور له دوهم پوک سره.

څرنګه چي مخ کښي مو وویل چي په اسلام کښي له توحید نه وروسته لمونځ فرض دې او دلمانځه ادا کول د هر مسلمان د زړه معراج او د خپل خدای ﷻ راز او نیاز دی نو ضرور دی چي په بشپړه پاکی او تطهیرسره و خپل رب ته ودریږو الله ﷻ فرمایي:

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِذَا قُمۡتُمۡ إِلَى ٱلصَّلَوٰةِ فَٱغۡسِلُواْ وُجُوهَكُمۡ وَأَيۡدِيَكُمۡ إِلَى ٱلۡمَرَافِقِ وَٱمۡسَحُواْ بِرُءُوسِكُمۡ وَأَرۡجُلَكُمۡ إِلَى ٱلۡكَعۡبَيۡنِۚ ﴿٦﴾

یعني ای د ایمان څښتنانو کله چي لمانځه ته پاڅیږئ نو ووینځئ تاسي مخونه خپل او لاسونه خپل تر څنګلو پوري (سره له څنګلو) او مسح وکړئ تاسي پر سرونو خپلو او ووینځئ تاسي پښې خپلي تر پړکیو پوري (سره له پړکیو) ۵ سورة

اودس: د لمانځه لمړی فرض د اودس تازه کول دي، پخپله په اوداسه کښي څلور فرضونه، لس سنتونه، شپږ مستحبات،

اوه آداب، شپږ نفلون او اته منهیات موجود دي چې هر یو یې ځانته تفصیل لري.

د حضرت جابرؓ څخه روایت دی چې رسول الله ﷺ فرمائیلی دي چې د جنت کیلي لمونځ دی او د لمانځه کیلي اودس دی
[مشکوة شریف د فلاح الدارین په حواله]

له حضرت عمر بن خطاب ؓ څخه نقل دی چې رسول الله ﷺ فرمائیلي دي، کوم مسلمان چې په ډېره ښه طریقه سره اودس وکړي او له هغه نه پس د الله ﷻ د توحید اقرار وکړي چې الله ﷻ د عبادت لائق او هیڅ یو شریک ورسره نشته، او شهادت ورکړي چې محمّد ﷺ په حقه سره د الله تعالی بنده او رسول دی یعني: اَشهَدُاَنْ لاَّاِلٰهَ اِلاَّاللّٰهُ وَحدَهُ لاَ شَرِیکَ لَهُ وَاَشهَدُاَنَّ مُحَمدًا عَبدَهُ وَرَسُولُه ووایي د جنت دروازې ورته خلاصي شي په کومه دروازه چې غواړي جنت ته داخلیدای شي.
[مسلم شریف، مشکوة شریف د فلاح الدارین په حواله]

د احادیثو په کتاب کښي د اودس نه وروسته د دغه دعا د ویلو فضلیت هم بیان شوی دی:

اَللّٰهُمَّ اجعَلنِی مِنَ التوابِینَ وَجعَلنِی مِنَ المُتَطَهِرِینَ وَ جَعَلنِی مِن عِبادِکَ الصالِحین.

همدارنګه د مشکوة شریف د لمړی جلد د طهارت په باب

کښې د اودس نه پس د دغه دعا فضیلت هم بیان شویدی:

اَللّٰهُمَّ کَمَاطَهَّرتنابِالْماءِ فَطَهِّرنامِنَ الذُّنُوبِ، اَشهَدُاَن لا اِلٰهَ اِلا اللّٰهُ وَحدَهُ لاشَرِيكَ لَهُ وَاَشهَدُاَنَّ مُحَمدًا عَبدَهُ وَرَسُولُه.

د اودس فرضونه:

(۱) د ټول مخ پریمنځل دیوه غوږ د نرمۍ څخه د بل غوږ تر نرمۍ پوري او د تندی د ویښتانو د شنه کیدو له ځای څخه بیا د زني لاندی د ویښتانو د شنه کیدو تر ځای پوری.

(۲) د لاسو پریمنځل تر څنگلو پوری.

(۳) د سر د څلرمي برخی مسح کول.

(۴) د پښو ویځل د پُنډیو سره.

د اودس سنتونه:

(۱) د اودسه په شروع کښې بِسمِ اللّٰهِ الرحمٰنِ الرحِيم ویل.

(۲)مخکی له هغه چی په لوښی کښې لاسونه د ننه کړی د دواړو لاسونو پریولل تر مړوندو پوری.

(۳) مسواک وهل، که مسواک نهؤ د شهادت په گوته سره د غاښو وینځل هم کفایت کوی.

(۴) په خوله اوبه لغړول او غړغړه کول.

(۵) په پوزه اوبه سوړل.

(٦) په هغه لامده لاس چي د سرمسح په شوي وي دغوږو مسح کول.

(۷) د ږیري خلالول د لاس په ګوتو سره چي ږیره ګڼه نه وي ځکه چي د ګڼی ږیری خلالول فرض دي.

(۸) د ټول سر مسح او دغاړی مسح کول، همدارنګه د پښو د ګوتو خلالول که د پښو ګوتي یو پر بل مښتي وي نو خلالول يې د لاس په خمچه ګوته سره فرض دي.

(۹) استنجاء وهل د چول په ډبره یا په لوټه یا ریګ یا پنبه یا هر هغه شی سره چه د پنبه له جنس څخه وی.

(۲۱) استنجاء وهل په اوبو سره که اوبه موجودی وي په داسی شرط سره که نجاست د راوتلو له ځای څخه تر یوه درهم لږ وي او که نجاست له یوه درهم تر انداز زیاد وی نو بیا استنجاء واجب ده، که نجاست د مقعد څخه پرته نور بدن د یوه درهم په اندازه مردار کړي نو بیا استنجاء وهل فرض دي.

د اودس مستحبات:

(۱) د اودس نیت کول.

(۲) د اندامونو پرله پسي پریولل.

(۳) په راسته اندامو شروع کول.

(۴) په هغه ترتیب چي په قرآن کي ذکر شوي د اندامو د

پرېمنځلو رعایت کول.

(۵) د لاسونو او پښو د پرېللو په وخت کې د ګوتود سرو څخه شروع کول.

(٦) د غاړې مسح کول په نویو اوبو سره (دغاړې د مسح په وخت کښې باید ګوتې کښته د ستونې خواته راکش نه کړه شي).

د اودس آداب:

(۱) د اودس تازه کولو په وخت کښې پرته له هغو دعاګانو چې په احادیثو کښې ذکر شویدې باید نورې هیڅ خبرې و نه شي او د هر اندام پرېولل ځان ته دعا لرې.

(۲) په خوله او پوزه په راسته لاس سره اوبه لغړول او په چپه لاس سره د پوزې سوغل.

(۳) د اودس تازه کولو په وخت کښې پر لوړ ځای کښیناستل چې د اودس د استعمال شوو اوبو څاڅکې پر جامو او بدن و نه لګیږي.

(۴) که عذر نه وي د لمانځه د وخت ترمخ اودس تازه کول.

(۵) د اودس تازه کولو په وخت کښې قبلې ته مخامخ کښېنستل.

(٦) د پرېوللو په اول وار د اندامونو موښل.

(۷) اودس د بل چا د کمک نه پرته تازه کول.

د اوداسه نفلونه شپږ دي:

(۱) د هر اندام د پرېوللو په وخت کښې هغه دعا ویل چې په حدیث کې راغلې وي.

(۲) د ضرورت د رفع کولو ځای (بیت الخلاء) ته د ورتګ په وخت کښي په کیڼه پښه داخلیدل او د را وتلو په وخت کښي په راسته پښه راوتل.

(۳) پر مځکه یا دیوال باندي د لاس موښل.

(۴) د بیت الخلاء څخه د فراغت نه وروسته او د را وتلو نه مخ کښي د عورت پټول.

(۵) د اودس تازه کولو په وخت کښي د ساعت، وښي، بنګړي او داسي نورو شیانو ښورول چي کوم ځای وچ پاته نه شي.

(٦) د ګوتو په ذریعه سره پر خښتګ اوبه پاشل.

د اودس منهیات اته دي:

(۱) د اوبو په استعمال کښي اسراف کول.

حدیث: عن عبدالله بن عمرو بن العاص رضي الله عنه ان النبي صلى الله عليه وسلم مَرَّ بِسَعدٍ و هو یَتَوضا فَقَالَ مَاهٰذا السرَفُ یَا سَعد؟ قَالَ افِی الوضُوء سَرَفٌ ؟ قَالَ نَعَم و اِن کُنتَ عَلٰی نَهرٍ جَارٍ.

[رواه احمد و ابن ماجة مشکوة ص ۴۷]

ژباړه: له حضرت عبدالله بن عمرو بن العاص رضي الله عنه څخه روایت سویدی چي بېشکه نبی کریم صلى الله عليه وسلم پر حضرت سعد رضي الله عنه باندی را تیریدی په داسي حال کي چي ده (حضرت سعد رضي الله عنه) اودس تازه کاوه نو نبی کریم صلى الله عليه وسلم ورته وفرمائل دا څه اسراف دی ای

سعده ؟ نو هغه ورته وويل ايا په اوداسه کی هم اسراف سته ؟ و يې فرمائل هو که څه هم پر جاری ویاله يې.

(٢) په چپه لاس سره خوله او پوزه پريولل.

(٣) په مسجد کښې اودس تازه کول، که په مسجد کښې د اودس تازه کولو دپاره ځای جوړ وي يا د اودس دپاره هلته لوښي موجود وي اودس تازه کول پروانلري.

(۴) په مردار ځای کښي اودس تازه کول.

(۵) بيله موزو پر پښو مسح کول ځکه چې دا عمل د شيعه ګانو او روافضو دی.

(٦) د استنجاء په وخت کښې خپل عورت بل چاته لوڅول.

(٧) په ښي لاس سره استنجاء وهل.

(٨) استنجاء وهل په هغه مايعاتو سره چې انسان يا پيری يا څارويو غذا يا شفا ورکوونکی وي، يا په هغه سره ضرر رسيږي او صفايي نه په حاصليږي.

د اودس تازه کولو طريقه: وروسته له استنجاء څخه به و قبلې ته مخامخ کښيني او درې (٣) ځله به لاسونه تر مړوندو پوری پريوينځي او د پريولو په وخت کښې به دا دعا ووايي:

بِسمِ اللّٰهِ الرَّحمٰنِ الرَّحِيمِ والحَمدُ لِلّٰهِ عَلٰى دِينِ الاِسلامِ.

بيا به د مسواک وهلوسره دا دعا ووايي او درې واري به

اوبه په خوله وغړوي:

اَللّٰهُمَّ اَعِنِی عَلی تِلاوَةِ الْقُرآنِ ذِکرِكَ وَشُکرِكَ وِحُسنِ عِبَادَتِكَ.

بیا به درې ځله په پوزه اوبه سون کړي او په چپ لاس به یې سوغ کړي او دا دعابه ووايي:

اَللّٰهُمَّ اَرِحنِی رَائِحَةَ الجَنّةِ وِلاتُرِحنِیْ رَائِحَةَالنّارِ.

بیا به لپه د اوبو ډکه او داسې به یې پرمخ واچوي چې اوبه پر مخ وبهیږي د تندي د ویښتانو د شنه کیدو د ځایه څخه بیا تر زني لاندي دویښتانو د شنه کیدو تر ځایه پوري او د یوه غوږ د نرمۍ د بل غوږ تر نرمۍ پوري او مخ به موږي او بیا دوهمه او دریمه لپه اوبه پر مخ واچوي او د مخ د پریولو په وخت کښې به دا دعا ووايي:

اَللهُمَّ بَیِضْ وَجهِی یَومَ تَبیَضُ وُجُوهٌ وَ تَسوَدُّوُجُوهٌ.

نارینه ته ښايي چې د مخ پریللو په وخت کې ږیره ښه خلال کړي، بیا به ښی لاس له څنګلوسره ښه پریوینځي او دا دعا به ووايي:

اَللهُمَّ اَعطِنِی کِتَابِی بِیَمِینِی وَحَاسِبنِی حِسَابًایسِیرًا.

بیا به کیڼ لاس په عین ترتیب د څنګلوسره پریولي او دا دعا به ووايي:

اَللهُمَّ لاَ تُعطِنِی کِتَابِی بِشَمَالِی وَلاَمِن وَرَاءِ ظَهرِی.

بیا د سر مسح کول په داسي ترتیب سره چي اوبه پر لاسو واچوي د دواړو لاسو د خمچو او دوو نورو ګوتو سرونه به یو ځای وموښلوي چي ټولي شپږ ګوتي سي او د هر لاس دوې پاته ګوتي (د شهادت او بټې ګوتي) به لیري ونیسي نو شپږ یو ځای سوي ګوتي د دواړو لاسو د اورغویو سره به پر تندي کښیږدي نو دواړه لاسونه به پورته پر سر کش کړي تر څټ پوري به یې ورسوي او بیرته به اورغوي د څټ څخه تر تندي پوري را کش کړی او دا دعا به ووایي:

اَللهُمَّ اَظِلنِی تَحتَ عَرشِكَ یَومَ لاَظِلُّ الاَّظِلّ عَرشِكَ

په یاد ولره هغه چي د هر لاس هغه دوې ګوتي چي لیري نیول شوي وې و نورو تازه اوبو ته ضرورت نلري په هم هغو ګوتو غوږونه مسح کړئ یعني د شهادت په ګوتو سره دغوږو قاتونه او په بټو ګوتو سره د غوږو شا ښه مسح کړئ او دا دعا به ووایې:

اَللهُمَّ اجعَلنِی مِنَ الذِینَ یَستَمِعُونَ القَولَ فِیَتبِعُونَ اَحسَنَهُ.

بیا د غاړی مسح کول په دې شکل چي د دواړو لاسونو د مابین درې ګوتي به په اوبو لندې کړي او د ګوتو چپ مخ به پر غاړه کښیږدي او بس، پورته یا کښته کشول یې لازم نه دی نو دا دعا به ووایي:

اَللهُمَّ اَعتِق رَقَبَتِی مِنَ النارِ.

وروسته به ښی پښه له پنډیو سره دري ځله پریولئ او د لاس په خمچه ګوته به د پښې دګوتو ماپینونه ښه خلال کړئ او دا دعا به ووایي:

اَللهُمَّ ثَبت قَدَمَيَ عَلَی الصِرَاطِ یَومَ تَزِلُّ فیه الاَقدَامُ.

بیا به چپه پښه په عین ترتیب سره پریولي او دا دعا به ووایي:

اَللهُمَّ اجعَل ذَنبِی مَغفُوراًوسَعیِی مَشکُوراًوَ تِجارَةً لَن تَبُورَ.

یادونه: په اوداسه کښې پورته ذکر شوي دعاوي که څه هم د (نورالایضاح) په حاشیه، د پښتو(معلم الدین) او د پارسي ژبي ایراني چاپ (رسالهٔ توضیح مسائل) کښې ذکر شویدی د اسلام د مقدس دین او د اودس د شرطونو او رکنونوڅخه نه دی یوازي د الفاظو په لحاظ معتبر دي په دین پوري تړاو نلري او نه باید د دین جز وبلل شي، که څوک یې د اودس تازه کولو په حالت کښې و نه وایي هیڅ کوم تقصیر نشته.

که دچا پښې پټې وي موزې یې په پښو وي نو د لاس په ګوتو او تازه اوبو سره به یې مسح کړي چې تفصیل به یې وروسته راشي، کله چې اودس تازه او مکمل شو نو د اودس پر ځای دي ولاړ ودریږي او دا دعا دي ووایي:

اَللهُمَّ اجعَلنی مِنَ التوّابِینَ وَاجعَلنِی مِنَ المُتَطَهِرِینَ وَ اجعَلنی مِن عِبَادِكَ الصا لِحِینَ.

پر موزو مسح کول: د څرمني جوړي شوي موزې یا داسي پُنډي او ټینګي جرابي چي د څرمني تلي ورته لګیدلي وي او د درو یا څلورو میلو په اندازه پیاده تګ پکښې وشي او و نه شلیږي مسح پرکول رواده، بوټونه هم د موزو پشان دي خو شرط دا دی که بوټونه وي که موزې باید له څرمني څخه جوړ او د پښو پُنډی (بوجلکي) پکښې پټي شي که پُنډی پټې نه کړي نو پر هغو بوټو او موزو مسح روا نه ده.

مسح کول پر موزو یا بوټو د فرض ادا کولو نه وروسته یوه سنت طریقه ده، یعني چي مکمل اودس تازه شي او د پښو پریوللو فرض ادا شي نو وروسته موزې یا بوټونه اغوستل او پرهغه باندي مسح کول جواز لري، د موزو اغوستل او مسح پر کول یوازی د اودس د تکمیل نه شرط نه دی بلکی د اودس د تکمیل نه مخکي یې هم اغوستلای شي او وروسته دی نور اودس وکړي، امام قدوری (رح) چي کامل اودس لیکلي دی مقصد یې جنابت دی یعنی که څوک جنوب ؤ لازم به اول اودس او بیا غسل کوي، وروسته د موزو اغوستل او مسح پر کول ورته روادي، د مسح شروع له بې اودسئ نه وروسته ده.

مسح کول پر موزو د مسافر د پاره دري ورځي او دري شپې او د مقیم دپاره یوه ورځ او یوه شپه تر کل شویده یعني که مقیم د اودس له تکمیل نه وروسته موزې په پښو او وروسته له بې اودسی مسح پر وکړي نو د سبا تر دغه وخته پوري همدغه مسح کفایت کوي، که د خوب یا بل ضرورت په وجه اودس مات شي او موزې و نه ایستل شي نو د بیا اودس کولو په وخت کښې د پښو پریوللو ته ضرورت نشته بلکه پر موزو مسح کول کفایت کوي او مسح د فرض ځای نیسي، همدارنګه که مقیم پر موزو مسح وکړه یوه شپه او ورځ یې تیره شوه او اودس یې هم پر ځای وو د مسح د وخت د پوره کیدو په لحاظ یې مسح ماته ده بیا اودس تازه کولو ته ضرورت نشته یوازي به پښې وینځي چي اودس تکمیل شی، عین حکم د مسافر هم دی خو یوازني تفاوت د وخت دی.

د مسح کولو طریقه ډیره آسانه ده، کله چي پسله مکمل اودس نه موزې یا بوټونه واغوستل شوه او محکمه شوه نو د راسته لاس ګوتي به په اوبو لندې کړي او د راسته پښې پر موزه د موزې د پوزي څخه شروع د موزې پر تول مخ راکش کړي بیا به د همدغه لاس ګوتي لندې کړي د موزې د پندي څخه و لوړ طرف ته کش کړي.

په همدغه ترتیب به د چپ لاس په ګوتو د چپي پښې موزه مسح کړي، که د چا موزه یا بوټ دومره څیري وو چي د پښې د درو ګوتو په انداز د پښې پوست ورڅخه معلومیدی نو پر هغه مسح روا نه ده، همدارنګه که بوټ یا موزه څیري وه او اوبه ورننوتلې او پښه په لنده شوه نو مسح ماته شوه، که پر موزو مسح شوي وه او د غسل ضرورت پیدا شو د غسل په وخت کښي پښې لوڅي کړي او د نور بدن غسل یې وکړ صحت نلري او غسل نه صحیح کیږي، ضرور به موزې باسي په ښه توګه سره به غسل کوي بیا به موزې په پښو کوي او مسح به پر کوي.

تیمم: که چیري د چا اودس نه وو او اوبه هم د یوه مایل (میل) په اندازه ورڅخه لیري وي یا د وخت د کموالي په سبب اوبو ته رسیدلی نه شو ، یا مریض وو او د اوبو استعمال ضرر ورته رساوه یا سلواغه، رسۍ او نور اسباب ورسره نه وو چي د څاه یا ډنډ څخه اوبه راوباسي، یا د دښمن ویره ورسره وه، یا د درنده ګانو ویره ورسره وه، یا اوبه ورسره وې خو هغه د څښلو وې خو په دښت کښي وو د تندي او هلاکت څخه د ساتلو په خاطر یې په هغه اودس نه کاوه نو تیمم وهل په پاکه خاوره د اودس حکم لري.

په تیمم کښي نیت کول فرض دی چي وایې به (نیت کوم د

زړه له اخلاصه تیمم وهم په پاکه خاوره چي عبادت راته روا شي)
بیابه دواړه لاسونه د ګنګلو سره لوښ کړی او د دواړو لاسونو
ګوتي او څپړي به پر خاوره باندي ووهي او بیا به دواړه لاسونه
یو د بل سره داسي وڅنډي چي د خپړو مخ د ځمکې خوا ته وي نو
اول به په دواړو لاسونو مخ مسح کړي لکه په اوبو چي یې
وینځي، د مخ د مسح په وخت کښي احتیاط په کار دی چي هیڅ
ځای بیله مسحي پاته نه شي؛ دوهم ځل به بیا په عین شکل ګوتي
او خپړي په پاکه خاوره ووهي او په لمړني ترتیب به یې وڅنډي
نو اول به ښی لاس په کیڼ لاس سره او بیا به کیڼ لاس په ښي لاس
سره مسح کړي او بیا به د یوه لاس ګوتي د بل لاس په ګوتو کښي
داخلي کړي.

احتیاط په کار دی چي د تیمم په وخت کښي ساعت، بنګړي، وښي او داسي نور شیان لیري کړي، که څه هم تیمم د جنابت یا د حیض وي خو تیمم وهل باید په داسي شي سره وي چي د ځمکي له جنس څخه وي.

ټول هغه عبادات چي په اودس سره روا دي په تیمم سره هم روا دي، په کوموشیانوسره چي اودس ماتیږي په هغوسره تیمم هم ماتیږی، علاوتًا که پر اوبو قدرت پیدا شی نو تیمم ماتیږی.

د اودس ماتونکي: د اودس ماتونکې نهه (۹) دي:

(۱) د انسان له دوو لارو (مخ يا شا) د هري لاري څخه چي يو شی راووزي لکه نجاست، باد، ادرار يا داسي نور يا بيله دغو دوو لارو څخه د بل ځای څخه نجاست راووزي اودس ماتيږي، البته د مخي له خوا باد وتل اودس نه ماتوي.

(۲) په ډکه خوله قی (استفراق) وهل.

(۳) خوب کول ستوني ستخ يا په اړخ يا په تکيه سره.

(۴) په هغه لمانځه کښي چی رکوع او سجده ولري په زوره (قهقهه) سره خندل، د جنازې لمونځ چي رکوع او سجده نلري په قهقهه خندا سره فاسد کيږي خو اودس نه په ماتيږي.

(۵) ليونتوب.

(٦) بيهوښي.

(۷) داسي نشه چی بل څوک نشی پيژندلای.

(۸) د ښځي او ميړه شرم بازي.

(۹) که د انسان هر اندام د ژوري په ذريعه وزيبښل شي او ژوره له وينو ډکه شي.

همدارنګه که د چاخوله ويني شوه او لاړي يې توی کړي که وينه تر لاړو ډيره وه اودس مات شو، که وينه تر لاړو کمه وه او لاړي ډيري وي نو اودس نه ماتيږي، که دواړه سره مساوي وي

نو د احتیاط په خاطر اودس تازه کول ښه کار دي.

که څوک په بې اودسي کښې شکمن سو او مخکې یې اودس درلودی نو اوس اودس وربانذی نشته.

د حیض بیان: حیض د بالغې ښځې له رحیم څخه د عادتي وینې بهیدل دي یعني هره میاشت چې د ښځې د شرمګاه د ځای څخه عادتي وینه راځي حیض بلل کیږي چې موده یې درې ورځې او شپې او زیاته موده یې لس ورځې او شپې ده.

که له ښځې څخه د وینو توئیدل تر درو ورځو او شپو کمه وه یا تر لس ورځو او شپو زیاته وه نو دا حیض نه بلکه استحاضه (مریضی) ده.

حائضه ښځه به د خوړلو روژو قضا راوړي او د لمانځه قضا وربانذي نسته.

غسل: غسل هم د طهارت مهمه برخه ده چې درې قسمونه لري فرض غسل، واجب غسل او سنت غسل چې د هر قسم تفصیل به وروسته بیان شي.

غسل درې فرضونه او شپږ سنتونه لري:

(۱) درې واره د خولې پریولل په ښه ترتیب سره.

(۲) درې ځلي په پوزه اوبه سوږول.

(۳) یو ځل پر ټول بدن اوبه تویول چې ټول بدن لوند سي.

دغسل شپږ سنتونه:

(١) ددواړو لاسونو پړيولل د بندوسره.

(٢) استنجاء وهل.

(٣) که پر بدن نجاست وي د هغه ليري کول.

(۴) د غسل کولو دمخه اودس تازه کول.

(۵) پر ټول بدن باندې درې ځله اوبه بهول.

(٦) د پښو پړيولل.

د غسل کولو طريقه: دغسل د مخه بايد ضروري حاجات رفع کړای سي او کوشش وسي چي بل څوک د غسل کوونکي عورت و نه ويني نو اول به استنجاء ووهي که څه نجاست پر بدن وي هغه به ليري کړي بيا به ښه اودس تازه کړي نو به پر ټول بدن اوبه توی کړي د بدن هر هغه ځای چي بې تکليفه اوبه ور رسيږي وينځل يې فرض دی لکه د غوږو شپيلۍ، د نو غار، د ورځو او بريتو پوست، د ږيري مابين، د ښځي دباندي فرج، لازم ندی چي ښځه ګوته دننه کړي، همدارنګه که ښځي سر اودلی نه وو نو د ټولو ويښتانو پريمنځل يې فرض دی که يې کوڅۍ اودلي وې نو د کوڅيو د بيخ لندول کفايت کوي ځکه د غسل د پاره د کوڅيو سپړل حرج او تکليف دی، کومي ښځي چي د سر ټول ويښتان په کنډورو لړلي وي او د غسل په وخت کښي محضي اوبه پر تويوي اوبه د ويښتانو وبيخ ته نه رسيږي غسل يې

صحت نه مومي نو بيا د غسل د صحت دپاره د کوڅيو سپړل فرض دی، د غسل په وخت کښي که د چا غوږوالی په غوږ وي يا يې ګوتمۍ په ګوته وي يا يې د پوزي تته په پوزه وي ښورول يې ضرور دی چي د غوږواليو، ګوتمۍ او تتي پوست او سوريو ته اوبه ورسيږي، په نو کښي څو ځلې ګوته وهل ضرور دی، چي غسل صحت ومومي، که سترګو ته اوبه ور دننه کړي ښه کار دی.

د غسل د ختميدو نه وروسته چي د غسل د ځای څخه ټوله اوبه ولاړي سي نو بيا به پښې پريولي او دا دعا به ووايي:

اَللّٰهُمَّ كَمَاطَهَّرْتَنِی بِالْمَاءِ فَطَهِّرْنِی مِنَ الذُّنُوبِ ط

وروسته به خپلي جامې (کالي) واغوندي او د جامو اغوستلو په وخت کي به دا دعا ووايي:

اَللّٰهُمَّ اسْتُرْنَابِسَتْرِكَ الْجَمِيلِ ط

د غسل اقسام: فرض غسل، واجب غسل، سنت غسل.

(۱) فرض غسل: د حدث اکبر (جنابت) يا لويي بې اودسۍ څخه دپاکيدلو غسل فرض دی، د حدث اکبر د پيداکيدو څلور سببونه دي:

(ا) چي مُني په شهوت سره له خپله ځايه جدا شي او دباندي را ووزي که په خوب کښي وي که په ويښه وي، که په بې هوښي

سره وي او که په هوښ سره وي، که د جماع په ذريعه وي يا د غير جماع په ذريعه وي، که د تصور يا چرت وهلو په ذريعه وي يا په کومه بله طريقه وي.

(ب) ايلاج يعني چي د نارينه د خاص اندام سر د ژوندۍ ښځي په خاص اندام کښي ننوزي يا د ژوندي بني آدم که نر وي که ښځه د لويو بولو په ځاى کښي ننوزي که مُني ورڅه راووزي او که نه راووزي که دوى دواړه بالغ وه نو پر دواړو غسل فرض دى او که يو بالغ او بل نابالغ وو نو پر بالغ غُسل فرض دى.

(ت) چي ښځه له حيض څخه پاکه شي.

(ث) چي ښځه له نفاس څخه پاکه شي.

(۲) واجب غُسل: کوم کافر چي مسلمان شي او د کفر په وخت کښي غسل ورباندي اوښتى وي يعني داسي حالت ورباندي راغلى وي لکه پر مسلمان چي غسل فرض کيږي خو هغه لمبيدلى نه وي يا لمبيدلى وي خو په شرعى طريقه نه وي لمبيدلى نو اوس غسل ورباندي واجب دى.

(۳) سنت غُسل: د امام اعظم ابو حنيفه (رح) په مذهب سنت غسلونه څلور دي.

(ا) د جمعې په ورځ د جمعې د لمانځه د پاره.

(ب) د دوو اخترو د لمانځه د پاره.

(ت) د حج د احرام د تړلو دپاره.

(ث) د عرفات په غره د عرفات په ورځ د دریدلو دپاره، مسلمان مړی په مسلمانانو لمبول فرض کفایي دی.

د لوی او مهربان الله ﷻ د احسان حمد او شکر ادا کوو چي اودس، تیمم، حیض، نفاس او د غسل احکام مو زده کړه او اوس په کامل طهارت سره د رب العزت په پاک حضور کښي دریږو او په لمانځه شروع کوو، د لمانځه شرائط، فرضونه، واجبات، سنتونه او مستحبات زده کوو.

د لمانځه شرطونه:

(۱) اودس تازه کول په پاکو اوبو سره یا د ذکرشوو عذرونو په وخت کښي په پاکه خاوره سره تیمم وهل.

(۲) د جامو (کالو) پاکي له مرداری څخه که ډیره وي او که لږ.

(۳) د هغه ځای پاکي چي لمونځ پر کیږي.

(۴) د بدن پاکي له بولو یا قاذوراتو څخه یا د هغه شیانو څخه چي د بولو او قاذوراتو سره مشابهت لري.

(۵) د عورت ستر، د نارینه عورت د نامه څخه تر زنګنو پوري دي، ښځه ټوله عورت ده بیله لاسو، مخ او پښو، د مینځي عورت د نارینه په شان دی علاوتًا شا او نس یې هم عورت دی.

(٦) د کعبي شریفي لور ته مخامخ دریدل که څوک د مکې

شریفي په حرم کښې وي نو مخ وکعبې شریفي ته ګرځول شرط دی.

(۷) د لمانځه نیت کول د زړه په صدق سره.

(۸) پیژندل د وخت دي یعني هر لمونځ ځانته ځانګړی وخت لري چه تفصیل به یې وروسته ذکر شي.

که چا یو له دغو اته (۸) شرطونو څخه یو شرط قصدًا یا سهوًا پریښود نو لمونځ یې نه صحیح کیږي.

د لمانځه فرضونه:

(۱) دلمانځه لمړی ﷲ اکبر ویل چي د تکبیر افتتاح، تکبیر اُولی او تکبیر تحریمه په نومونو هم یادیږي.

(۲) قیام (ولاړه).

(۳) قرائت ویل.

(۴) رکوع کول.

(۵) سجده کول.

(۶) وروستی ناسته کول. که یو له دغو شپږ فرضونو څخه په قصد یا په سهوه سره پریښودل شي لمونځ فاسد سو نو بیرته به یې راګرځوي.

د لمانځه واجبات:

(۱) د الحمد لله سورة ویل تر آخره پوري.

(۲) د فرضو په لمړي دوو رکعاتونو، د وترو په ټولو

رکعاتونو، د سنتو او نوافلو په ټولو رکعاتونو کښي د الحمد لله د سورة د قرائت وروسته متصل د قرآنکریم یو سورة ویل.

(۳) د لمانځه اوله ناسته په څلور رکعتیز او درې رکعتیز لمانځه کښي.

(۴) د څلور رکعتیز او درې رکعتیز په اوله ناسته کښي التحیات تر تشهد پورې ویل.

(۵) د سهار، ماښام، ماخوستن، جمعې او اخترونو په لمونځونو کښي د امام په لوړ آواز سره قرائت ویل.

(٦) د ماسپښین او مازدیگر په لمونځونو کښي په کراره (خفیه) سره قرائت ویل.

(۷) د وتر لمانځه په آخر رکعت کښي د الحمد لله او سورة د قرائت نه وروسته متصل دعای قنوت ویل.

(۸) د اخترونو په لمونځونو کښی د تکبیرونو ویل.

(۹) د السلام علیکم ورحمت الله په ویلو سره سلام گرځول.

(۱۰) ټول ارکان په آرامي سره کول.

(۱۱) له رکوع وروسته سیده دریدل او د دوو سجدو په منځ کښي کم تر کم د یوه تسبیح په اندازه آرام کول چي دغه عمل ته طمانینه ویل کیږي او واجب دی. البحرائق شرح کنز الدقائق]

که چا یو دغو واجباتو څخه په سهوه سره پریښودل نو د

سهوي سجده پر واجب شوه او که يې په قصد سره پرېښوده نو لمونځ يې نقصاني شو نو اعاده به کوي (بيرته به لمونځ له سره راګرځوي، که اعاده ونکړي نو ګنهکار دي.

د لمانځه سنتونه:

(۱) برابرول د صف دي په بشپړه برابري سره چي نه د اړخ د ملګري مخ ته ولاړ وي او نه شاته.

(۲) له لمړي تکبيرسره پورته کول د دواړو لاسو دي چي نارينه به د دواړو ګوتوسرونه د غوږو د نرمۍ سره برابروي، او ښځه به د بټهوګوتو سرونه له اوږو سره برابروي.

(۳) مقتدی به متصل په امام پسي نيت کوي او لمړی ﷲ اکبر به وايي.

(۴) امام به تکبيرونه په دومره لوړ آواز سره وايي چي ورپسي ولاړ قوم يې واوري.

(۵) مستقيم دريدل د تکبير تحريمه په وخت کښي بيله کږولو سره د سر.

(٦) د نارينه دپاره راسته لاس پر چپ لاس باندي تر نامه لاندي نيول، د ښځي دپاره راسته لاس پر چپ لاس باندي پر ځګر باندي نيول.

(۷) په اول رکعت کښي سُبحَانَکَ اللهُمَّ تر آخره پوري ويل.

(۸) د اولو رکعتو په شروع کښي اَعُوذُبِاللهِ ويل.

(۹) ورپسې بِسمِ اللهِ الرَّحمٰنِ الرَّحِيمِ ويل.

(۱۰) د اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ په آخر کښې آمِين ويل.

(۱۱) کله چې امام سَمِعَ اللّٰهُ لِمَن حَمِدهُ ووايي مقتدی به رَبَنَالَکَ الحَمدُ په کراره سره وايې، په ځاني لمانځه کښې دواړه سَمِعَ اللّٰهُ لِمَنْ حَمِدَهُ او رَبنَالَکَ الحَمدُ په کراره سره ويل.

(۱۲) په رکوع او سجده په دواړو کښې درې ځله تسبيح ويل.

(۱۳) پسله رکوع څخه مستقيم دريدل او کښينستل د دوو سجدو تر منځ.

(۱۴) ايښودل د دواړو لاسو پر ورنو باندې په مابين کښې د دوو سجدو لکه د التحيات په حالت کې سره د غوړولو د چپه پښې او جګه درول د راسته پښې د نارينه دپاره، او پر ادمو (کناټو) کښينستل د ښځې دپاره.

(۱۵) يوازې اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ ترآخره پورې ويل د فرضو په آخرو دوو رکعتو او د ماښام د لمانځه په آخر رکعت کښې يعني د قرآنکريم بل سورة به نه ورسره وايي.

(۱۶) ټوله تکبيرونه د لمانځه ويل بيله تکبير تحريمه څخه ځکه چې هغه فرض عين دی.

(۱۷) درودونه د اَللهُمَّ صَلِّ او اَللهُمَّ بَارِک ترآخره او دعا د

اَللّٰهُمَّ رَبَنَا تر آخره پوري ويل.

که يو له دغو اووه لس سنتو څخه پاته شي کوم شی نه لازميږي مګر له سنتو څخه مخالفت دی او تارک د سنت ګنهکار دی.

د لمانځه مستحبات:

(۱) نارينه به د تکبير تحريمه په وخت دلاسو اورغوي له لستوڼي څخه را باسي.

(۲) په قيام (ولاړه) کښې يې د سجدې ځای ته کتل.

(۳) ويل د پوره سورت دي په هر رکعت کښې.

(۴) په رکوع کښې يې د پښو ومخ ته کتل.

(۵) په ناسته کښې يې خپل ځګر ته کتل.

(٦) په سجده کښې يې د پوزې و نرمۍ ته کتل.

(۷) د سلام ګرځولو په وخت کښې خپلو اوږو ته کتل.

(۸) دفع کول د ټوخې او ارږمۍ په قدر د طاقت سره.

(۹) د ارږمۍ په وخت کښې خوله پټه ساتل.

(۱۰) نارينه به د رکوع په وخت کښې د لاسو ګوتې خلاصوي او زنګنونه به ټينګ نيسي خو ښځه به ګوتې نه خلاصوي او پر زنګنو به لاسونه ږدي.

(۱۱) تکبير ويل د مقتدي بيله مده (اوږد والي) څخه.

(۱۲) د ملا هموارول په رکوع کښې.

(۱۳) په رکوع کښې سر برابرول د اوږو سره.

(۱۴) په سَمِعَ اللّٰهُ لِمَنْ حَمِدَهُ سره له رکوع څخه سر پورته کول او په ولاړه کښې سم او مستقيم دريدل.

(۱۵) د سجدې په وخت کښې به اول زنګنونه پر ځمکه لګوي بيا لاسونه خو د لاسو ګوتي به سره نُښتِې وي بيا به پوزه لګوي بيا به تنډه لګوي نو د لاسونو په مابين کښې به سر په سجده ږدي.

(۱٦) ليري ساتل د بازو ګانو له تخرګو (بغلو) څخه.

(۱۷) ليري ساتل د نس له ورنو څخه لاکن ښځه به نس له ورنو سره او بازو ګان له بغلو سره نُښلوی.

(۱۸) د پښو ګوتي و طرف ته د قبلې برابرول.

(۱۹) په تکبير سره له سجدې نه سر را پورته کول.

(۲۰) په سجده کښې درې ځله يا پنځه ځله يا اوه ځله تسبيح ويل.

(۲۱) له سجدې څخه اول سر بيا لاسونه او ورپسې زنګنونه پورته کول.

(۲۲) کله چي له دوهمي سجدې څخه را جګ شې او ناسته کوي نو چپه پښه غوړول او ناسته وربانديي کول.

(۲۳) په ناسته کښې د لاسونو ايښودل پر ورنو باندي په خلاصو ګوتو سره.

(۲۴) د سلام ګرځولو په وخت کښې په نیت کښې ولري هغه نارینه، ملائکه او صالح پیریانان چي و ښي اوکیڼ طرف ته دي.

(۲۵) مسح کول دي د مخ په دواړو لاسو سره پسله سلام ګرځولو او دعا څخه.

اضافه تر دغو نور سنت او مستحب هم سته لکه دري ځله:

اَستَغفِرُ اللهَ او بیا اَللهُمَّ اَنتَ السلامُ وَمِنکَ السلامُ تَبارکتَ یَاذَالجَلالِ وَالاِکرَامِ.

بیا دري دیرش ځله پر ګوتو:

سُبحَانَ الله.

او دری دیرش ځله.

وَالحَمدُ لِله.

او څلور دیرش ځله.

اَللهُ اَکبَر.

بیا وروسته آیة الکرسي بیا:

قُلۡ هُوَ ٱللَّهُ أَحَدٌ

تر آخره پوري بیا معوذتین

(قُلۡ أَعُوذُ بِرَبِّ ٱلۡفَلَقِ او قُلۡ أَعُوذُ بِرَبِّ ٱلنَّاسِ)

تر آخره پوري ویل سنت او ډیر ثواب لری.

که چا له دغو سنتو یا مسحباتو څخه کوم یو پرېښود هیڅ نه لازمیږي خو په کولوسره یې ډیر فضیلتونه شته او په نه کولو سره یې ثواب نشته.

د لمانځه مکروهات:

(١) بیله عذره په لمانځه کښې چار زانو کښېنستل.

(٢) د لاس په ګوتو د قرآن د آیتو شمیرل.

(٣) د سجدې په حالت کښې د ګیدړي په څیر بازوګان لیري نیول.

(۴) په لمانځه کښې یو خوا بل خوا کتل.

(۵) بیله عذره په لمانځه کښې سترګي پټول ځکه چي دا مشابهت دی له یهودو سره.

(٦) بیله ضرورت څخه د سجدې له ځایه د وړو ډبرو لیري کول.

(٧) کاهلي ایستل په لمانځه کښې.

(٨) اربڼمی کښل په لمانځه کښې، لازمه ده د اربڼمی په وخت کي خوله پټه کړي که یې د اربڼمی د مخنیوي طاقت نه وو نو که راسته لاس پرخوله ونیسي یا خول په لستوڼي پټه کړي هم باک نه کوي.

(٩) بازي کول په لاس، په ژبه او کالو سره یا د کالو پیچل په ګوتو سره.

(۱۰) کله چي صف (قطار) کښي ځای وي او څوک شاته یوازي ودریږي.
لمونځ کوونکي ته لازم دی چي له ذکر شوو مکروهاتو څخه ډډه وکړي

د لمانځه مفسدات: د لمانځه مفسدات څوارلس دی.

(۱) غاړي تازه کول دي بیله عذره.

(۲)عطس (نړی) کوونکی ته د لمونځ کوونکي ځواب یَرحَمَکَ الله ویل.

(۳) فتح ورکول غیر له خپل امام څخه.

(۴) که د لمونځ کوونکی نه چا وپوښتل چي بیله معبود خدای ﷻ څخه بل خدای سته؟ که لمونځ کونکی په ځواب کي کلمه ورته وویل نو لمونځ فاسد شو که اعلان وي چي زه په لمانځه کښي یم نو لمونځ نه فاسد کیږي.

(۵) د اندام د څلورمي برخي لوڅوالی دی.

(٦) له زوره یا غصې څخه په زوره ژړل ، که له یاد څخه د جنت یا دوږخ وي نو بیا لمونځ نه فاسد یږي.

(۷) په لاس یا په ژبه سره د سلام ځواب ورکول.

(۸) که ترتیب د قضاء شوي لمانځه ساقط شوی نه وي او په لمانځه کښي ور پیا د شي.

(۹) عمل کثیر (ډیر کار کول په لاس یا په بل شی سره).

(۱۰) خبري کول په قصد یا په سهوه سره.

(۱۱) خوړل یا چښل.

(۱۲) په لمانځه کي آه یا اُوف ویل.

(۱۳) په لمانځه کښي په قهقه سره خندل.

(۱۴) په لمانځه کښي بیهوښه کیدل.

دا ټول عملونه لمونځ فاسدوی، لازم دی چي لمونځ کوونکی له مفسداتو څخه ځان وساتي او که څوک په قصد یا په سهوه سره یو له دغو اعمالو څخه وکړي نو لمونځ یې فاسدسو بیرته راګرځول یې واجب دی.

د سهوي سجدې: که په لمانځه کښي سهوًا یو له فرضو څخه وځنډیږي یا کوم واجب په سهوه سره پاته شي نو په لمونځ کوونکي واجب دی چي د همغه لمانځه په آخر کښي په وروستۍ ناسته کښي له تشهد څخه وروسته په ښي طرف سلام وګرځوي او په اللهُ اکبر ویلوسره سجدې ته ولاړشي او دوې سجدې وکړي په هره سجده کښي به خپل تسبیحات ووایي بیا به دوه درودونه.

اَللهُمَّ صَلِّ او اَللهُمَّ بَارِکْ.

او وروسی به دعا دا اَللهُمَّ رَبنَا.

ترآخره پوري ووایي نو اول به پر راسته طرف سلام وګرځوي

او بیا به پر چپ طرف سلام وګرځوي نو د لمانځه څخه خارج شو او د سهوي سجدې هم وشوې.

د لمانځه لفظي ترجمه: د لمانځه نیت: د نیت معنیٰ د زړه اراده (ارادة القلب) ده خوهغه څه چي د لمانځه نه مخ کښې ویل کیږي نیت بلل کیږي چي هغه د زړه د ارادې ترجماني کوي داهم باید پیاد وساتو چي که څوک په خوله نیت ووایي خو د زړه اراده یې نه وي نو نیت یې صحیح نه دی همدارنګه د چا چي په زړه کښې اراده صحیح وي خو په خوله چي څه وایي په هغه کښې سهوه شي او لمونځ په همدغه نیت وکړی لمونځ یې صحیح دی ځکه چي اعتبار د زړه ارادې ته ورکول کیږي نه هغه څه ته چي په ژبه ویل شوی وی، دا دلیل د مجدد الف ثاني (رح) په [مکتوبات امام رباني] کښې لیدل شوی اوڅرنګه چي اوس د نیت په هکله ترجمه وړاندې کیږي نوځکه دلته یې لیکل ضروري اومناسب وګڼل شوه.

نَوَیتُ اَن اُصَلِّي لِلّٰهِ تَعَالی رَکعَتَیِ الفَرضِ فِی هٰذَاالوَقتِ الفَجرِ اقتَدَیتُ بِهٰذَا لاِمَامِ مُتَوَجِهًا الی جِهَةِ الکَعبَةِ الشَرِیفَة.

نیت مي وکړ چي لمونځ وکړم خاص خدای لره دوه رکعته فرض په دغه وخت د سهار اقتدا مي ده په دغه امام پسې مخ مي

دی پر لوري د کعبې شريفي.

که د جماعت لمونځ نه وو يوازي لمونځ وو نو دا نيت به وايي:

نَوَيتُ اَن اُصَلِی لِلّٰہِ تَعَالی رَکعَتَيَ الفَرضِ فِی هٰذَاالوَقتِ الفَجرِ مُتَوَجِهًاالی جِهَةِ الكَعبَةَ الشَرِيفَة.

نيت مي وکړ چي لمونځ وکړم خاص خدای لره دوه رکعته فرض په دغه وقت د سهار مخ مي دی پر لوري د کعبې شريفي.

د سنت لمانځه نيت داسي دی:

نَوَيتُ اَن اُصَلِي لِلّٰہِ تَعَالی رَکعَتَيِ السُنة فِی هٰذَاالوَقتِ الفَجرِ اتِبَاعًا لِرَسُولِ الله مُتَوَجَهًاالی جِهَةِ الكَعبَة الشرِيفَة.

نيت کوم چي ادا کړم خاص الله لره دوه رکعته سنت لمونځ پدغه وخت د سهار کښي په اتباع د رسول الله مخ مي دی پر لوري د کعبې شريفي.

مسئله: په فرض لمانځه کښي تعين د وخت ضروری دی که وخت معلوم نه شي نو نيت صحت نلري او په سنت يا نفل لمانځه کښي دوخت تاکل شرط نه دی که وخت ذکر نشي هم صحت لري د ماسپښين، مازديګر او ماخوستن دلمونځونو په نيت کښي د رکعَتَين پر ځای اربع رکعَاتِ ويل کيږي چي د اربع معنٰی څلورده

او د ماښام په لمانځه کښې ثَلاثَ رَکعَاتِ ویل کیږي یعنی درې.

د ماسپښین په لمانځه کښې دهٰذَاالوَقتِ الفَجرِ پر ځای هٰذَاالوَقتِ الظهرِ ویل کیږي، د مازدیګر په لمانځه کښې هٰذَاالوَقتِ العَصر د ماښام په لمانځه کښې هٰذَاالوَقتِ الْمغرِبِ او د ماخوستن په لمانځه کښې هٰذَاالوَقتِ العِشَاءِ ویل کیږي.

اَللّٰہُ اَکبَر

اَللّٰہُ تعالیٰ ﷻ تر هر چا لوی دی.

سُبحَانَکَ اللهُم وبِحمدِکَ وَتَبَارَکَ اسمُکَ وَتَعٰلی جَدکَ وَلاَ اِلٰهَ غَیرُکَ.

پاکي ده تا لره خدایه او ښه ستاینه ده تا لره او مبارک دی نوم ستا او لوړه ده لویي ستا او نسته بل خدای بیله تا څخه.

اَعُوذُباللّٰہِ مِنَ الشَّیطٰنِ الرَّجِیمِ ط

پنا غواړم په الله سره له ترټل شوی شیطان څخه.

بِسمِ اللّٰہِ الرَّحمٰنِ الرَّحِیم ط

شروع کوم په نوم سره د الله تعالیٰ چي مهربان دی په دنیا کښې پر ټولو موجداتو او مهربان دی په آخرت کښې یوازې پر مسلمانانو.

ٱلۡحَمۡدُ لِلَّهِ رَبِّ ٱلۡعَٰلَمِينَ ﴿٢﴾ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ مَٰلِكِ ﴿٣﴾ يَوۡمِ
ٱلدِّينِ ﴿٤﴾ إِيَّاكَ نَعۡبُدُ وَإِيَّاكَ نَسۡتَعِينُ ﴿٥﴾ ٱهۡدِنَا ٱلصِّرَٰطَ
ٱلۡمُسۡتَقِيمَ ﴿٦﴾ صِرَٰطَ ٱلَّذِينَ أَنۡعَمۡتَ عَلَيۡهِمۡ غَيۡرِ ٱلۡمَغۡضُوبِ عَلَيۡهِمۡ
وَلَا ٱلضَّآلِّينَ ﴿٧﴾

ټوله ستاينې (صفتونه) خاص الله ﷻ لره دي، چې پالونکی د عالميانو دی (د خپل لوی حکمت له مخه)، ډير زيات مهربان پوره رحم لرونکی دی، مالک د (ټولو امورو) د ورځې د جزا دی، خاص تا ته عبادت کوو، او خاص له تا څخه مرسته غواړو، وښيه موږ ته سمه لاره، د هغو کسانو لاره چې تا انعام پر کړيدی، نه د هغو کسانو لاره چې غضب پر کړل شويدی او نه لاره د هغو کسانو چې ګمراهان دي.

آمين.

ربه قبوله کړې ځما دعا.

قُلۡ هُوَ ٱللَّهُ أَحَدٌ ﴿١﴾ ٱللَّهُ ٱلصَّمَدُ ﴿٢﴾ لَمۡ يَلِدۡ وَلَمۡ يُولَدۡ
﴿٣﴾ وَلَمۡ يَكُن لَّهُۥ كُفُوًا أَحَدٌۢ ﴿٤﴾

ورته ووايه چې الله ﷻ يو دی، الله بی نيازه دی، نه يې څوک زيږولی دی او نه د چا څخه زيږيدلی دی او نشته هغه ﷻ لره سيال هيڅوک.

اَللّٰهُ اَكبَر   الله ډير لوی دی.

سُبْحَانَ رَبِيَّ العَظِيمِ (درې ځلي)

پاکي ده زما لوی رب لره.

سَمِعَ اللّٰهُ لِمَن حَمِدَه

الله د هغه چا اوري چي د هغه ستاینه کوي

رَبنَالکَ الحَمدُ

زموږ ربه! تالره ستاینه ده.

اَللّٰهُ اَکبَر الله ډیر لوی دی.

سُبْحَانَ رَبِيَّ العَظِيمِ (درې ځلي)

پاکي ده زما لوی رب لره

اَللّٰہُ اَکبَر الله ډیر لوی دی.

اَلتحِیاتُ للهِ والصلوَاتُ والطَیبَاتُ اَلسلامُ عَلَیکَ اَیهَاالنَبِيُّ وَرَحمَتُ اللهِ وَبَرکَاتُهُ اَلسلامُ عَلَینَاوَعَلٰی عِبَادِاللهِ الصالِحِینَ.

قولی عبادات، بدني عبادات او مالي عبادات یوازي الله لره دي سلام دی وي پر تا اې نبي ﷺ او رحمت د الله او برکتونه د الله تعالٰی دي وي پرتا، سلام دي وي پر موږ او د الله تعالٰی پر نیکو بندګانو.

اَشْهَدُاَن لّٰااَلٰهَ الّٰاالله وَاَشهَدُاَنَّ مُحَمَّدًا عَبدَهُ وَرَسُولُه.

زه شاهدیم چي د الله نه پرته بل معبود نشته او شاهد یم چي

محمد ﷺ د هغه ﷻ بنده او استاذی دی.

اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰی مُحَمَّدٍ وَّعَلٰی اٰلِ مُحَمَّدٍ کَمَا صَلَّیتَ عَلٰی اِبرَاهَیمَ وَعَلٰی اٰلِ اِبرَاهِیمَ اِنَّكَ حَمِیدٌ مَجِیْدٌ.

ای خدایه رحمت وکړې پر محمد ﷺ او پر اولاد د محمد ﷺ لکه تا چې رحمت کړیدی پر ابراهیم علیه السلام او پر اولاد د ابراهیم علیه السلام، په رښتیا چې ته ستایل شوی یې په ښو صفاتو او لویې.

اَللّٰهُمَّ بَارِكْ عَلٰی مُحَمَّدٍ وَعَلٰی اٰلِ مُحَمَّدٍ کَمَابَارَکتَ عَلٰی اِبرَا هَیمَ وَعَلٰی اٰلِ اِبرَاهِیمَ اِنَّكَ حَمِیدٌ مَجِیدٌ.

ای خدایه برکت وکړې پر محمد ﷺ باندې او پر اولاد د محمد ﷺ باندې لکه څنګه چې تا برکت کړیدی پر ابراهیم علیه السلام او پر اولاد د ابراهیم علیه السلام باندې، په رښتیا چې ته ستایل شوی یې په ښو صفاتو او لویې.

اَللّٰهُمَّ رَبَّنَا اٰتِنَا فِی الدُّنیَا حَسَنَةً وَّ فِی الآخِرَةِ حَسَنَةً وَّقِنَا عَذَابَ النَّارِ.

ای خدایه زموږ ربه راکړې موږ ته نیک حالی په دنیا کښې او نیک حالې په آخرت کښې او وساتې موږ د دوږخ له اوره.

اَلسَّلَامُ عَلَیکُم وَ رَحمَةُ اللّٰهِ.

سلامتي او رحمت د الله تعالی دي وي پر تاسي.

اَللّٰهُمَّ اِنَّا نَستَعِينُكَ وَ نَستَغفِرُكَ وَ نُؤمِنُ بِكَ وَ نَتَوَكَّلُ عَلَيكَ وَ نُثنِيْ عَلَيكَ الْخَير وَنَشكُرُكَ وَلاَ نَكفُرُكَ وَ نَخلَعُ وَ نَترُكُ مَن يَّفجُرُكَ اَللّٰهُمَّ اِيَّاكَ نَعبُدُ وَ لَكَ نُصَلِّيْ وَنَسجُدُ وَ اِلَيكَ نَسعٰى وَ نَحفِدُ وَ نَرجُو رَحمَتَكَ وَ نَخشٰى عَذَابَكَ اِنَّ عَذَابَكَ بِا لكُفَّارِ مُلحِق ط

ای الله موږ له تا مرسته غواړو له تا د ګنهونو بخښنه غواړو او ایمان لرو پر تا او پر تا هر څه سپارو او ستا ښه ثنا وایو او ستا شُکر ادا کوو، او ستا د نعمتو انکار نه کوو او ځان ګوښه کوو او پریږدو هغه څوک چي ستا امر نه مني یوازي ستا عبادت کوو او ستا دپاره لمونځ کوو او تندی پر ځمکه ږدو او ستا خدمت ته مُنډي وهو او ستا په لور هڅه کوو ستا د رحمت هیله لرو او ستا له عذابه ویریږو، رښتیا چي ستا عذاب په کفارو پوري تړلی دی.

اوس چي مو د لمانځه ثبوت په ګوته کړ، د اودس فرضونه، سنتونه، مستحبات، آداب، نفلونه، منهیات او د اودس کولو طریقه، مسح، تیمم، د اودس ماتوونکي، حیض، نفاس، غسل او اقسام یې، د لمانځه شرطونه، فرضیات، واجبات، سنتونه، مستحبات، مکروهات، مفسدات، د سهوی سجدې او دلمانځه

لفظي معنٰى مو زده كړه نو د ادا كولو په طريقه (اصل عمل) شروع كوو.

د لمانځه ادا كولو صحيح طريقه

د لمانځه له نيت كولو وروسته به ووايي:

"اَللّٰهُ اَكبَر" او له "اَللّٰهُ اَكبَر" ويلو سره به سم د دواړو لاسو بتې ګوتي د غوږو د نرمۍ سره برابري كړي نو به راسته لاس پر چپه لاس تر نامه لاندي و نيسي، ښځي به بتې ګوتي له اوږو سره برابري كړي او بيا به راسته لاس پر چپه لاس پر سينه باندي ونيسي، ښځو له په كاردی چي لاسونه له پوړني څخه د باندي راو نه باسي، نارينه به لاسونه له لستوڼي څخه را باسي.

د اَللّٰهُ اَكبَر ويلو وروسته چي لاسونه يې تر نامه لاندي يا ښځو پر سينه باندي ونيول نو دا دعا به ووايي:

سُبحَانَكَ اللّٰهُمَّ وَ بِحَمدِكَ وَ تَبَارَكَ اسمُكَ وَتَعَالى جَدُّكَ وَلا اِلٰهَ غَيرُكَ.

أَعُوذُ بِٱللَّهِ مِنَ ٱلشَّيۡطَٰنِ ٱلرَّجِيمِ ﴿٩٨﴾

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ ﴿١﴾ ٱلۡحَمۡدُ لِلَّهِ رَبِّ ٱلۡعَٰلَمِينَ ﴿٢﴾ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ ﴿٣﴾ مَٰلِكِ يَوۡمِ ٱلدِّينِ ﴿٤﴾ إِيَّاكَ نَعۡبُدُ وَإِيَّاكَ نَسۡتَعِينُ ﴿٥﴾ ٱهۡدِنَا ٱلصِّرَٰطَ ٱلۡمُسۡتَقِيمَ ﴿٦﴾ صِرَٰطَ ٱلَّذِينَ أَنۡعَمۡتَ

عَلَيْهِمْ غَيْرِ ٱلْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا ٱلضَّآلِّينَ ﴿٧﴾ آمِينْ.

وروسته به متصل یو سورة د قرآنکریم ووایي کله چې سورة ختم شو بیا به د "اَللّٰهُ اَکبَر" په ویلو سره رکوع او په رکوع کښې به درې یا پنځه یا اوه ځلي سُبحَانَ رَبِّيَّ العَظِيمِ ووایي نارینه به په رکوع کښې سر له ملا سره برابر نیسي د پښو ګوتو ته به ګوري او دواړه زنګونونه به د لاسو په خلاصو ګوتو سره ټینګ نیسي، ښځې به هم سر د ملا سره برابر او د لاسو ګوتی به نه خلاصوي پر زنګنو به یې ږدي، کله چې له رکوع نه سر راپورته کړل سو سَمِعَ اللّٰهُ لِمَن حَمِدَهُ رَبَّنَالَكَ الْحَمدُ دي ووایي او د دغه کلماتو د ویلو په وخت کښې به د ستني په شان تر هغه وخته ولاړ اوسي چې د رکوع څخه د پورته کیدو په سبب د کالو لرزه آرامه شي، لکه مخکې چې ذکرشوه دغه عمل ته "طُمَانِینه" وایي او دغه قومه (ولاړه) سره له طمَانینې (آرام) واجب ده.

بیابه د "اَللّٰهُ اَکبَر" په ویلوسره سجدې ته ولاړشي او په سجده کې به درې یا پنځه یا اوه ځلي دغه تسبیح ووایي "سُبْحَانَ رَبِّيَ الاَعلی" د سجدې کولو په وخت کښې به اول دواړه زنګونونه پرځمکه باندي کښیږدي، بیابه دواړه لاسونه په مښتو

ګوتو سره پرځمکه باندي په دومره فاصله سره کښیږدي چي
ننږدي او پوزه په مابین کښي پرځمکه باندي کښیښنول شي چي
اول پوزه او بیا تندی پر ځمکه ولګول شي.

په سجده کښي په کار دی چي ګېډه له ورنو پورته او څنګلي
له ځمکی پورته او مُتې له بغلو (تخرګو) څخه لیري ونیسي،
ښځو ته په کار دی چي د نارینه بالعکس نس له ورنو سره او
لاسونه د بغلو سره مښتي سجده ولګوي له سجدې نه وروسته د
"اَللّٰهُ اَکبَر" په ویلو سره راپورته شي او د تشهد په توګه به کښیني
دومره ځنډ په دغه ناسته (جلسه) کښي واجب دی چي د کالو
حرکات آرام شي یا په اصطلاح د یوه تسبیح ویلو په اندازه، بیا
به په بل "اَللّٰهُ اَکبَر" ویلو سره دوهمه سجده په عین توګه وکړي او
بیابه د "اَللّٰهُ اَکبَر" په ویلو سره دوهم رکعت ته ولاړشي د لمړي
رکعت په توګه به یې وکړي خو سُبحَانَكَ اللّٰهُمَّ به نه وایي له بِسمِ
اللّٰه او اَلْحَمدُ لله سره به سورة پیل کړي.

کله چي د دوهم رکعت له دوهمي سجدې سر راپورته کړي
نارینه به راسته پښه ودروي او پر چپه پښه به کښیني او لاسونه
به په خلاصو ګوتو پر ورنو کښیږدي، ښځه به دواړي پښې راسته

لوري ته وباسي او پرځمکه به کښيني لاسونه به په مېنتو ګوتو سره پر ورنو کښېږدي، دواړه نر او ښځه به د ناستي په وخت کښي خپلي سينې ته به ګوري او په اَلتَّحِيَّاتُ ويلو به پيل وکړي:

اَلتَّحِيَّاتُ لِلّٰهِ وَالصَّلَوَاتُ وَالطَّيِّبَاتُ اَلسَّلَامُ عَلَيكَ اَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحمَةُ اللّٰهِ وَبَرَكَاتُهُ اَلسَّلَامُ عَلَينَاوَعَلٰى عِبَادِاللّٰهِ الصَّالِحِينَ اَشهَدُ اَن لَّآ اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَاَشهَدُ اَنَّ مُحَمَّدًا عَبدُهُ وَرَسُولُه.

که لمونځ څلور رکعته وي نو به سمدستي د "اَللّٰهُ اَكبَر" په ويلوسره دريم رکعت ته ولاړشي او دوه رکعته به نور په عين ترتيب سره وکړي، دفرض لمانځه په وروستو دوو رکعتونو کښي له اَلحَمدُلِلّٰه وروسته بل سورة نه ويل کيږي، ليکن د سنت او نفلو په ټولو رکعاتو کښي د لمړي دوو رکعاتو په شان له اَلحَمدُلِلّٰه وروسته سورة ويل کيږي.

کله چي د دوه رکعتيز، درې رکعتيز او څلور رکعتيز لمانځه په وروستۍ ناسته کښي اَلتَّحِيَّاتُ تر عَبدُهُ وَرَسُولُه پوري ووايي نو دغه درودونه او دعا دي ورسره ووايي:

اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى مُحَمَّدٍ وعَلٰى اٰلِ مُحَمَّدٍ كَمَا صَلَّيتَ عَلٰى

اِبرَاهِيمَ وَّ عَلی اٰلِ اِبرَاهِيمَ اِنَّكَ حَمِيدٌ مَّجِيدٌ ؛ اَللّٰهُمَّ بَارِك عَلی مُحَمَّدٍ وَّعَلی اٰلِ مُحَمَّدٍ كَمَا بَارَكتَ عَلی اِبرَاهِيمَ وَعَلی اٰلِ اِبرَاهِيمَ اِنَّكَ حَمِيدٌ مَّجِيدٌ.

اَللّٰهُمَّ رَبَّنَا اٰتِنَا فِی الدُّنيَا حَسَنَةً وَّ فِی الاٰخِرَةِ حَسَنَةً وَّ قِنَا عَذَابَ النَّارِ

بيا به اول پر راسته اوږه دوهم پرچپه اوږه د اَلسَّلَامُ عَلَيكُم وَّرَحمَةُ اللّٰهِ په ويلو سره سلام وګرځوي.

د سلام ګرځولو په وخت کښي به د هغه اړخ لمونځ کوونکي او ملائکې په نظر کښي ونيسي.

د لمانځه په ادا کولو کښی بايد لمونځ کوونکی د لمانځه متن په دومره کراره سره ووايي چي پخپله يې اوري او بل څوک يې نه اوري او د لمونځ کوونکي خوله او شونډي بايد د هر حرف او کلمې په ادا کولو سره وښوري ترڅو کلمات صحيح ادا شي.

اذان او اقامت

کله چي د لمانځه وخت داخل شي نو د همهغه وخت د لمانځه د ادا کولو له پاره اذان ضروري دی او د وخت د داخليدو ترمخه اذان کول صحيح نه دي او اذان او اقامت د عربي په

خاصو کلماتو ویل کیږي، له رسول الله ﷺ څخه روایت شوید ی "که په بله ژبه یا د عربي ژبي په نورو کلماتو اذان او اقانت وشي که څه هم اورید ونکي له هغه څخه د اذان او اقامت مطلب واخلي درست نه دی"

مؤذن باید عاقل، بالغ او نارینه وي، د ښځي، لیوني او ماشوم اذان صحت نلري او هم مؤذن باید له بي اودسي څخه خلاص او په کامل تطهیرسره په یوه لوړ ځای ودریږي او مخ د قبلي خواته برابر کړي او د دواړو غوږونو سوري د شهادت په ګوتو بند کړي او په پوره طاقت او لوړ آواز دغه لاندني کلمات ووایي.

اَللّٰهُ اَکبَر	(څلور ځلي)
اَشْهَدُ اَن لَاّاِلٰهَ اِلاَّالله	(دوه ځلي)
اَشْهَدُ اَنَّ مُحَمَّدًرَّسُولُ الله	(دوه ځلي)
حَيَّ عَلَی الصَّلاة	(دوه ځلي ښي طرف ته)
حَيَّ عَلَی الفَلاح	(دوه ځلي کیڼ طرف ته)
اَللّٰهُ اَکبَر	(دوه ځلي)
لَااِلٰهَ اِلاَّالله	(یو ځل)

"د حَي علی الصلاة" ویلو په وخت کي به مخ و راسته طرف

ته ګرځوي مګر چي سينه او پښې له قبلې څخه ونه ګرځي او د "حَي على الفلاح " ويلو په وخت كې به مخ و چپه لور ته ګرځوي، د سهار په اذان كي به د حَي علي الفلاح څخه وروسته اَلصلوٰةُ خَير مِنَ النوم دوه ځلي ووايي، اذان كوونكى به د جملې د پوره كولو وروسته دومره دمه وكړي چي اوريدونكي هغه جمله ورپسې تكرار كړاى سي ځكه چي رسول الله ﷺ فرمايي:

"اِذَاسَمِعَ اَحَدُكُم النِّدَاءَ فَليَقُل مَايَقُولُه الْمُؤَذِّنُ"

يعنى كله چي يو له تاسو څخه اذان واوري نو څه چي مُؤذن وايي هم هغه دى ورپسې وايي.

د اقامت كولو همدغه طريقه ده خو په لاندي توګه د اذان سره توپيرلري:

(۱) اذان له مسجد نه د باندي او اقامت په مسجد كي دننه كيږي.

(۲) اذان په لوړ اواز سره او اقامت په عادي آواز سره ويل كيږي.

(۳) په اقامت كي له حي على الفلاح نه وروسته قَدقَامَتِ الصَّلَاةُ دوه ځلي ويل كيږي.

(۴) په اقامت كي په غوږو كي ګوتي نه نيول كيږي او په اذان كي په غوږو كي ګوتي نيول كيږي.

(۵)په اذان كي مؤذن د حي على الصلاة او حي على ا الفلاح

ویلو په وخت کي راسته او چپه طرفونو ته مخ ګرځوي په اقامت کي مخ ګرځول نشته.

(٦) د اذان په ختم کي مؤذن او اوریدونکي دغه دعا وایي چي سنت ده:

اَللّٰهُمَّ رَبَّ هٰذِهِ الدَّعوَةِ التَّامَّةِ وَالصَّلاَةِ القَائمَةِ اٰتِ مُحَمَّدًانِ الوَسِیلَةَ وَ الفَضِیلَةَ وَ دَرَالدجَةَ العَالِیَةَ الرَّفِیعَةَ وَ ابعَثهُ مَقَامًا مَحمُودًانِ الَّذِی وَعَدتَّهُ اَنَّكَ لاَتُخلِفُ المِیعَادَ

په امام پسي په جماعت لمونځ کول

د جماعت په لمانځه کي ضرور دی چي یو له مقتدیانو څخه د مؤذن په صفت د امام تر شا په امام پسې اقامت وکړي او امام ته په کار ده چي پر مقتدیانو غږ وکړي چي صفونه برابر کړي او یو بل ته نژدې سي نو مقتدیان به هم د پښو ګوتي پر یوه خط سره برابری کړي او داسي به څنګ پرڅنګ سي چي څنګلي یې یو د بل سره مښتی وي کومه فاصله یې په مابین کي نه وي.

بیا به نیت وتړي او دالله اکبر په ویلو سره به لاسونه تر غوږو پوري اوچت کړي او تر نامه لاندي به یې ونیسي، مقتدیان به هم نیت وکړي د الله اکبر په ویلو سره به لاسونه ترغوږو پوري اوچت کړي او بیا به یې تر نامه لاندی ونیسی.

امام او مقتديان به ټوله په کراره سره "سبحانک اللّهُمَّ" تر آخره پوري، اعوذبالله او بسم الله تر آخره پوري ووايي نو به مقتديان پټه خوله ودريږي او نورڅه به نه وايي، که لمونځ د جهر وو نو دامام قرآئت ته به غوږ سي او د سجدې ځای ته به ګوري، امام به سورة فاتحه (الحمدلله) ووايي د "وَالَضَّالِّين" له اوريدو وروسته به مقتديان په خفيه سره "آمين"ووايي نوامام به له سورة فاتحې وروسته د قرآن شريف يو سورة يا څو آيتونه ووايي، له قرآئت وروسته امام د الله اکبر په ويلو سره رکوع ته ځي، مقتديان به هم د الله اکبر په خفيه ويلو سره د امام په متابعت رکوع ته ولاړشي، له رکوع وروسته به امام سَمِعَ اللّٰہُ لِمَن حَمِدَہُ ووايي او مستقيم به ودريږي خو مقتديان به په عوض کي رَبَّنَا لَكَ الحَمدُ ووايي د امام په متابعت به مستقيم ودريږي، دغه ولاړی ته "قومه" ويل کيږي نور د جماعت لمونځ به مقتديان په همهغه ذکر شوې طريقه کوي صرف په ولاړه کي سورة فاتحه او په قومه کي به سَمِعَ اللّٰہُ لِمَن حَمِدَہ نه وايي.

۱. د امام متابعت واجب دی مقتديان به په امام پسې متصل د لمانځه ارکان پر ځای کوي.

۲. مقتدي به له امام نه مخ کي قومې، رکوع او سجدې ته نه

ځي او نه به د هغه نه مخ کي را پاځي.

۳. که مقتدي په لمانځه کي سهوه شي نو دسهوي سجده به نه کوي

۴. مقتدې به په جهري لمانځه کي د امام د قرآئت استماع کوي چي دغه استماع واجب ده.

لاحِق او مسبوق

لاحِق هغه لمونځ کوونکی مقتدی دی چي لمونځ يې له امام سره يوځای پيل کړی وي خو د څه عذر په وجه يو يا څو رکعتونه ورنه ولاړشي لکه په لمانځه کي چي ويده شي امام يو يا څو رکعتونه ورنه تير کړي او دی لا ويده وي يا يې اودس مات شي څو دی اودس تازه کوي څو رکعتونه ورڅخه تير شوي وي.

همدارنگه يو مقيم چي په مسافر امام پسې نيت وتړي نو هغه مقيم د امام څخه وروسته د پاته لمانځه په ادا کولو کي لاحق دی يا لکه څوک چي د يوه رکعت رکوع يا سجده د امام نه مخکي وکړي نو د دغه عمل په خاطر دغه رکعت بې کاره شو پس د دغه رکعت په اعتبار لاحق دی.

د لاحق د پاره ضرور دی چي اول هغه رکعتونه وکړي چي ورڅخه تير شويدي له هغه وروسته که دجماعت څه حصه پاته وي په هغه کي به شريک شي او که نه نو به خپل باقي لمونځ وکړي لاحق په خپل تيرشوي لمونځ کي د مقتدي په شان دی لکه څرنگه چي

مقتدي قرآئت نه وايي همدغسي به لاحق هم قرآئت نه وايي ساکت به ولاړ وي، لکه څنګه چي د سهوي په صورت کي پر مقتدي د سهوي سجده نه واجبيږي همدغه راز پر لاحق هم نه واجبيږي.

مسبوق هغه مقتدي دی چي په جماعت کي د شريکيدو تر مخه امام يو يا څو رکعتونه ورڅخه تيرکړي وي، کله چي امام لمونځ ختم کړي نو مسبوق به سلام نه ګرځوي ولاړ به شي او تير شوي رکعتونه به پوره کړي.

مسبوق به تيرشوي رکعتونه داسي کوي لکه يوازي لمونځ چي کوي يعني قرآئت به هم وايي او که سهوه شي نو د سهوي سجده به هم کوي، مسبوق به تيرشوي رکعتونه داسي ترتيب کوي چي اول به ډک (سورة والا) او بيا به تش رکعتونه کوي او څومره چي يې د امام سره کړي وي د هغه په حساب به قعده (ناسته) کوي يعني د هغه رکعتونو په حساب چي کوم دوهم وو په هغه کي به اوله ناسته او چي کوم څلورم وو په هغه کي به وروستۍ ناسته کوي.

مثلاً: د ماسپښين په لمانځه کي د چا څخه درې رکعته تير شوي وي چي د امام سره شريک شو نو هغه به د امام د سلام ګرځولو په وخت کي سلام نه ګرځوي ولاړبه شي اوتير شوي

ركعتونه به داسي وكړي:

لمړی ركعت چي وكړي ناسته به وكړي او التحيات به تر عبدهُ و رسُوله ووايې نو به ولاړشي يو ركعت به ډك او بل ركعت به تش وكړي نو به آخره ناسته وكړي سلام به وګرځوي.

كه يو سړی لاحق هم وي او مسبوق وی يعني څه ركعتونه ورځخه تيرشوي وي چي د امام سره شريك شو او د شراكت وروسته هم څه ركعتونه ورځه تير شي نو هغه ته په كاردی چي اول هغه ركعتونه وكړي چی دې پكښی لاحق دی يعنی چي د شراكت څخه وروسته ورڅه تيرشويدي نو د دغو ركعتونو په ادا كولو كي به دې ځان داسي بولي لكه د امام سره چي لمونځ كوي يعنی قرآئت به هم نه وايي او د امام د ترتيب لحاظ به هم ساتي، وروسته كه جماعت باقي وو په جماعت كي به شريك شي او كه جماعت باقي نه وو نور لمونځ به پوره كړي بيابه هغه ركعتونه پوره كړي چي دې پكښي مسبوق دی.

مثلاً: د مازديګر د لمانځه يو ركعت تيرشوي وو چي څوك پكښي شريك شو دغه ركعت لا تير شوي نه وو چي اودس يې مات شو كله چي يې اودس وكړ او بيرته راغی نو لمونځ ختم شوي وو، نو هغه ته په كار ده چي اول دا دری ركعته د مقتدي په شان وكړي قرآئت به نه پكښي وايي او بيا به هغه ركعت را

ګرځوي چي په جما عت کي د شريکېدو د مخه ورځه تيرشوي وو، هغه درى رکعتونه به عين هغه ترتيب وکړي چي امام کول يعنى قرآئت به نه وايي او د دريو رکعتو د اول رکعت وروسته به ناسته کوي ځکه چي دا د امام دوهم رکعت دى او امام قعده پکښي کړي ده، بيابه په دوهم رکعت کي قعده نه کوي، په دريم رکعت کي به بيا قعده کوي ځکه چي د امام څلورم رکعت دى او قعده يې پکښي کړيده، وروسته به هغه رکعت وکړي چه د شريک کيدو د مخه ورځه تير شوي وو خو په دغه رکعت کي به قرآئت هم وايي ځکه چي دى مسبوق دى او مسبوق به تيرشوي رکعتونه د ځانګړي لمانځه په شان کوي، ددغه رکعت په ختم کې به قعده هم کوي ځکه چي دده آخر رکعت دى.

په لمانځه کي د قرآن قرآئت

په لمانځه کي د قرآنکريم صحيح لوستل فرض دى چي هر حرف په خپل مخرج (د ادا کولو ځاى) کي ادا شي د ء او ع، د ح او ه، د ظ او ز، د ذ او ض او د، د س او ث او ص بايد پوره توپير وشي.

که څوک ځني حروف پوره نشي ادا کولاى لکه د ح، خ او ه، ق او ک توپير نشي څرګندولاى نو هغه ته د صحيح لوستلو مشق کول لازم او ضروري دى، که په صحيح لوستلو زحمت نه ګالي نو ګنهګار دى او يو لمونځ يې صحيح نه دى، که له زحمت

ګاللو سره سره يې هم د حروفو صحيح هجاء نه شواى كولاى نو هغه شرعًا معذور بلل شوى دى.

كه څوک حروف صحيح ادا كولاى شي او په بي پروايي حروف په خپل مخرج كي نه ادا كوي نو ګنهګار او لمونځ يې نه صحيح كيږي.

كوم سورة د قرآنكريم چي په اول ركعت كي وويل شي كه همهغه سورة په دوهم ركعت كي وويل شي څه حرج نشته لاكن بيله ضرورته دا عمل مكروه دى، ښه دى چي په هر ركعت كي په ترتيب سره جدا جدا سورة وويل شي يعني په كوم ترتيب چي په قرآنكريم كي سورتونه ليكل شويدي په لمانځه كي همهغه ترتيب مراعات شي، نه داسي چي په اول ركعت يو سورة وويل شى او په دوهم ركعت كي د هغه نه مخكي سورة وويل شي، په لمانځه كي قصدًا بې ترتيبه سورتونه ويل لمونځ مكروه كوي.

د اول ركعت د سورة نه د دوهم ركعت د سورة د آيتونو شمير بايد زيات نه وي، له سورة فاتحې وروسته على الاقل بايد درې آيتونه وويل شي.

كوم سورة چي شروع شي بيله عذره د هغه پريښودل او بل سورة شروع كول هم مكروه دى، كه چا لمونځ نه وي زده كړى يا نوى مسلمان شوى وي نو هغه به په لمانځه كي د لمانځه تر زده

کولو پوري سُبحَانَ الله سُبحَانَ الله وايي.

على الاقل هر څوک بايد له "الم تر کيف" څخه تر "قل اعوذبرب الناس" پوري دا لس سورتونه ياد کړي او په لمانځه کي يې په ترتيب سره ووايي.

دوِتر لمونځ

وِتر واجب دي، د واجب درجه فرضو ته نژدی ده، قضا کول يې سخته ګناه ده، که قضا شي نو قضاراوړل يې ضروري حکم دی.

دوِترلمونځ درې رکعته دي، د دوهم رکعت په ناسته کي اَلتَّحِيَّاتُ تر عَبدَهُ وَرَسُولُه ويل کيږي اوبيا به دريم رکعت ته ولاړ شي له الحمد لله او سورة ويلو وروسته د الله اکبر په ويلو سره لاسونه تر غوږو پورته کيږي او بيا تر نامه لاندي نيول کيږي او دغه دعائ قنوت ويل کيږي:

اَللّٰهُمَّ اِنَّا نَستَعِينُكَ وَ نَستَغفِرُكَ وَ نُؤمِنُ بِكَ وَ نَتَوَكَّلُ عَلَيكَ وَ نُثني عَلَيكَ الخَيرَ وَ نَشكُرُكَ وَ لاَ نَكفُرُكَ وَ نَخلَعُ وَ نَترُكُ مَن يَّفجُرُكَ اَللّٰهُمَّ اِيَّاكَ نَعبُدُ وَ لَكَ نُصَلِّي وَ نَسجُدُ وَ اِلَيكَ نَسعٰى وَ نَحفِدُ وَ نَرجُو رَحمَتَكَ وَ نَخشٰى عَذَابَكَ اِنَّ عَذَابَكَ بِا لكُفَّارِ مُلحِقٌ ط

د وِتر په درې واړو رکعتونو کي الحمد لله سره د سورته ويل

کیږي که په دریم رکعت کي د دعائ قنوت ویل هیرشو او له رکعت وروسته ور په یاد شو نو اوس دِي يې نه وایې کله چي لمونځ پوره کړي نو د سهوي سجدې دي وکړي.

که يې په هیره سره په اول یا دوهم رکعت کې دعائ قنوت ووایه نو اعتبار نلري په دریم رکعت کي به يې بیا وایي او د سهوي سجدې به هم کوي.

که د چا دعائ قنوت زده نه وي نو دا لاندي دعا دي ووايي:

اَللّٰهُمَّ رَبنا اٰتِنَا فِی الد نیَا حَسَنَةً وَّ فِی الآخِرَةِ حَسَنَةً وَّ قِنَا عَذَابَ النَّارِ

یا دي درې واري اَللّٰهُمَّ اغفِرلِی ووایي خو د دعائ قنوت یادول ضروری دي.

د جماعت د لمانځه فضیلت او تأکید

د جماعت د لمانځه په فضیلت او تأکید کي دومره احادیث رانقل شوي دي چي ټول سره یوځای شي یوه غټه رساله ورڅخه جوړیږي له دغو احادیثو څخه معلومیږي چي د لمانځه د تکمیل د پاره جماعت ډیر ضروري دی ، رسول الله ﷺ هیڅکله جماعت نه دی قضا کړی، د ناروغۍ په حالت کي چي د تګ طاقت يې هم نه درلود د دوو کسانو پر اوږو يې لاس تکیه کړی او جماعت ته به حاضر شو او په جمع يې لمونځ وکړ.

د الله تعالی ﷻ ګران استاذی او د بشريت پيشوا ﷺ به د جماعت پرېښوونکي ته سخت خوابدی کيده او داسي کسانو ته يې د سختي سزاخواهش کړيدی، بيشکه په محمدي شريعت کي د جماعت د لمانځه ډير تأکيد شويدی، کوم شی چي د لمانځه غوندي اهم عبادت تکميلوي د هغه هم زيات اهتمام او پابندی په کار ده.

موږ دلته لمړی يو آية ليکو چي ډيرو مفسيرونو د جماعت د لمانځه حکم ورڅه اخستی دی او بيا په دغه متعلق د څو احاديثو ژباړه کوو:

الله ﷻ په سورة البقره کي فرمايي وَٱرۡكَعُواْ مَعَ ٱلرَّٰكِعِينَ ﴿٤٣﴾

او تاسي رکوع کوي له رکوع کوونکوسره، ځيني مفسرين د رکوع تفسير په خضوع سره کوي نو ځکه د جماعت فرضيت نه ورڅخه ثابتيږي.

حديث: د نبی کريم ﷺ څخه حضرت عبدالله بن عمر رضي الله عنه داسي روايت کوي چي په جماعت سره لمونځ کول تر يوازي لمانځه اوه ويشت درجې زيات ثواب لري.

[مشکوة شريف ص ۹۵ اول ټوک]

حديث: نبی کريم ﷺ فرمايلي دي چي تر يوازي لمونځ کولو

د بل سره په جماعت لمونځ کول ډیر ښه دی او له دوو خلګو سره په جماعت لمونځ بیا ډیرښه دی او جماعت چي هر څومره لوی او زیات وي نو په هغه اندازه سره د الله ﷻ محبوب او خوښ دی.

[مشکوة شریف ص۹٦]

حدیث: انس بن مالک ﷺ روایت کوي چي د بني سلمه د قبیلې خلګو اراده وکړه چي خپل مخکني کورونه پرېږدي او د مسجدنبوی په خوا کي کورونه جوړکړی ځکه د هغوی کورونه له مسجد نبوي څخه لیري وه کله چي نبی کریم ﷺ خبر شو نو هغوی ته یې وویل چي ستاسي په راتګ کي و مسجد نبوي ته ډیر لوی ثواب دی، نبی کریم ﷺ وفرمایل ایا تاسو د خپلو قدمو په ایښودلو کي چي پر ځمکه لګیږی د ثواب خیال نه کوي؟ ثواب یې نه بولئ؟ [مشکوة شریف ص٦٨]

فایده: لدغه حدیث شریف څخه معلومه شوه څوک چي د هر څومره لیري ځای څخه مسجد ته راځي هغومره زیات ثواب لری باید له فهمه ونه غورځول شي چي خپل مسجد حق لري که څه هم د جماعت لمونځ نه پکښي کیږي بیا دي هم ودغه نژدې مسجد ته ورشي اذان او اقامت دي وکړي او یوازي دي لمونځ وکړی.

[شامی احکام المساجد ص۱۹۰ اول ټوک]

حدیث: رسول الله ﷺ فرمایي څومره وخت چي د لمانځه په

انتظار کي تير شي هغه ټول په لمانځه کي حساب دی.

حدیث: حضرت مرید اسلمي رضي الله عنه له رسول الله ﷺ څخه روایت کړی دی څوک چي د شپې په تیارو کي مسجد ته ځي هغوی ته زیری ورکړئ چي د قیامت په ورځ به د دوی د پاره پوره رڼا وي.

حدیث: له حضرت عثمان رضي الله عنه څخه روایت دی چي رسول ﷺ فرمایي څوک چي ماخوستن لمونځ په جماعت ادا کړي هغه ته به د نیمي شپې د عبادت ثواب ورکړل شي او څوک چي د ماخوستن او سهار لمونځونه په جماعت ادا کړي هغه ته به د ټولي شپې د عبادت ثواب ورکړل شي.

حدیث: له حضرت ابو هریره رضي الله عنه څخه روایت دی چي یوه ورځ رسول الله ﷺ وفرمایل چي زما په زړه کي راګرځي چي چا ته د لرګو د جمع کولو بل چاته د اذان او بل چاته د امامت کولو حکم ورکړم او پخپله د هغه خلکو په کورونو وګرځم چي د جماعت و لمانځه ته نه راځي نو د هغو کورو ته اور واچوم.

حدیث: له رسول الله ﷺ ارشاد دی چي که زما سره د ښځو او ماشومانو خاطر نه وای نو زه به په لمانځه کي مشغول شوي وای او خادمانو ته به مي امر کړی وای چي هغه څوک چي د جماعت لمانځه ته نه حاضریږي د هغوی کورونه سره د مال او متاع وسوځئ.

[صحیح مسلم]

د ماخوستن د لمانځه تخصیص په دغه حدیث شریف کي په دغه منظور شویدی چي دغه وخت د خوب او استراحت دی او خلګ ټول په کورونو کي وي.

امام ترمذی (رح) فرمایي چي دغه مضمون ابن مسعود، ابوداود، ابن عباس او جابر رضي الله عنهما روایت کړیدی چی دا ټول جلیل القدر صحابه دي.

د قضاشوو لمونځونو د بیا را ګرځولو طریقه

که له چاڅخه کوم لمونځ قضا شوی وي چي کله ور په یاد شی نو ژر دي یې وکړي بی سببه ځنډول یې سخته ګناه ده، که چا ژر قضا شوي لمونځ بیرته و نه کړ بلی ورځي یا بل وخت ته یې پریښود او د هغه وخت نه مخکي مړ شو نو غبرګه ګناه پرې پاته شوه، یو د لمونځ قضاء او بل د قضاء ژر نه ادا کول.

که دچاڅخه ډیر لمونځونه قضاء شوي وي نو څو کولای شی ژر دي یې قضاء راوړي، دا ضروري نه ده چي د ماسپښین د لمانځه سره د ماسپښین لمونځ را وګرځوي یا د مازدیګر د لمانځه سره د مازدیګر لمونځ را وګرځوي، که د چاڅخه د ډیرو میاشتو یا ډیرو کلونو لمونځونه قضاء شوي وي د هغو په را ګرځولو کي دي هم جدیت وکړي په یوه وخت کي دی دوه دوه یا څلور څلور لمونځونه کوي، که څه عذر نه وي نو د هرلمانځه

سره دی یویو قضایي لمونځ را ګرځوي.

د قضایي لمونځ د راګرځولو د پاره څه خاص وخت نشته خو دومره احتیاط باید وشي چي مکروه وخت نه وي.

هغه وختونه چي لمونځ کول پکښي مکروه دی.

۱- د لمر راختو وخت.

۲- د غرمې (استواء) وخت.

۳-د مازدیګر د لمانځه څخه وروسته تر لمرلویدو پوري.

که د چاڅخه په ټول عمر کي لمونځ نه وي قضاء شوی او س یو لمونځ ورڅه قضاء شو یا لمونځونه ورڅخه قضاء شوي وي خو هغه یې ټول را ګرځولي وي او اوس یو لمونځ پر پاته وي نو اول دی د هغه قضاء راوړي که نه نو فرض لمونځ یې نه صحیح کیږي، البته که قضایي لمونځ ورڅخه هیرشوي وو او د وخت فرض لمونځ یې وکړ وروسته قضایي لمونځ ورپیاد شو نو اوس دی یې را وګرځوي، د وخت لمونځ چي یې کړی دی بیا یې راګرځول نشته همدارنګه که وخت دومره کم وو چي که قضایي لمونځ راګرځوي د وخت لمونځ ور نه قضاء کیږي نو اول دي د وخت لمونځ اداکړي او بیا دي قضایي لمونځ وکړي.

که د چا څخه یو یا دوه یا دري یا څلور یا پنځه لمونځونه قضاء شول او نور لمونځونه یې پر غاړه نه وه پاته یعني د دغو

پنځو لمونځو پوروړی وو نو تر څو چې د دغو لمونځو قضاء یې راوړې نه وي د وخت فرض لمونځ یې نه صحیح کیږي، کله چې د دغو پنځولمونځو قضاء راوړي نو کوم لمونځ چې اول قضاء شوي وي اول به هغه کوي بیا دوهم بیا دریم بیا څلورم او بیا پنځم.

که چا د یوې ورځې پنځه واړه لمونځونه قضاء کړي وو نو هغه به اول د سهار د لمانځه قضاء راوړي بیا د ماسپښین بیا د مازدیګر بیا د ماښام او بیا د ماخوستن، که یې په بل ترتیب وکړي صحیح نه دی بیرته به یې دوباره کوي. [والله اعلم بالصواب]

که د چا څخه شپږ یا د شپږو څخه زیات لمونځونه قضاء شوي وه نو هغه د دغو لمونځونو د قضاء راوړلو تر مخ د وخت فرض لمونځ کولای شي، کله چې د دغو لمونځونو قضاء راوړي نو ترتیب یې هم ضروري نه دی چې څرنګه یې خوښه وي هغسې دي یې اداکړي.

کله چې لمونځ کوونکی د شپږو قضاء لمونځو قضاء وکړي نو اوس بیا صاحب د ترتیب شو یعني که بیا د شپږو لمونځو څخه کم لمونځونه ور څخه قضاء شي نو په ترتیب به یې داسې راګرځوي لکه مخکې چې یې ذکر وشو.

که د چانه د وِتر لمونځ قضاء شي او بل لمونځ نه وي قضاء شوي نو تر څو چې د دغه وِتر قضاء را نه وړي د سهار لمونځ یې نه

صحیح کیږي، که یې د سهارلمونځ وکړ او وروسته یې د وِتر قضاء راوړه نو د سهارلمونځ به بیرته له سره کوي.

که چایوازي د ماخوستن لمونځ کړی وو او ویده شو بیا یې د شپې د تهجد دپاره اودس وکړ او د ماخوستن وِتر یې وکړل او سهار ور پیاد شو چي د ماخوستن لمونځ یې بې اودسه کړی وو نو قضاء به صرف د ماخوستن د لمانځه راوړي.

قضاء صرف د فرضو او وِترو راوړل کیږي د سنتو قضاء نشته، البته که د سهار لمونځ د چاڅخه قضاء شوي وي که یې د زوال څخه مخکي راګرځوي نو سنت او فرض دي دواړه وکړي ځکه چي د سهار سنت مؤکد سنت دی، رسول الله ﷺ نه په سفر کي د سهار سنت پرې ایښي دي نه په حضر کي؛ که څوک وروسته له زوال څخه د سهار د لمانځه قضاء راوړي نو صرف فرض دي وکړي.

که د سهار د لمانځه وخت دومره کم وو چي صرف دوه رکعته فرض پکي کیدای شوای نو دوه رکعته فرض دي وکړي او سنت دي له لمرختو وروسته او تر استواء تر مخه را وګرځوي.

د جُمعې لمونځ

د جمعې لمونځ فرض عین دی د قرآن شریف او متواترو احادیثو او د امت د اجماع نه ثابت دی او د اسلام د لویو شعائرو څخه دی منکر یې کافر، بیله عذره پریښودونکی یې

فاسق دی، په قرآنکریم کې د الله تعالی ﷻ ارشاد دی:

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ إِذَا نُودِىَ لِلصَّلَوٰةِ مِن يَوْمِ ٱلْجُمُعَةِ فَٱسْعَوْا۟ إِلَىٰ ذِكْرِ ٱللَّهِ وَذَرُوا۟ ٱلْبَيْعَ ۚ ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ۝٩

اي د ايمان خاوندانو کله چې د جمعې د ورځې د لما نځه د پاره اذان وويل شي منډې وهئ د الله د ذکر وطرف ته او پرېږدئ بيع او شرٰی (خرڅول او رانيول) دا ستاسو د پاره ښه دی که تاسو پوه شئ.

د ذکر څخه مراد لمونځ او خطبه دي او له منډو څخه مراد اهتمام کول دي، رسول الله ﷺ فرمائيلی دي:

څوک چې د جمعې په ورځ غسل وکړي او هم د خپل طاقت سره صفايي وکړي، خوشبويي په ځان پوري کړي او لمانځه ته ولاړ شي په مسجد کې څوک له خپله ځايه بيځايه نه کړي بيا چې څومره نفل چې کولای سي وه يې کړي کله چې امام خطبه شروع کړي نو په پټه خوله او کامله توجه سره دي يې واوري نو خود به الله ﷻ د تيري جمعې څخه تر دغه وخت ګناهونه ور معاف کړي. [بخاری]

په يوه بل حديث شريف کې آنحضرت ﷺ فرمائيلي دي:

څوک چې د جمعې په ورځ غسل وکړي او مسجد جامع ته پَلی ولاړ شي خطبه واوري د خُطبې په منځ کې باطلي خبري و نه کړي نو هغه ته به د پوره يوه کال د روژو يا لمونځو ثواب ورکړه شي.[ترمذی]

د جمعې د لمانځه د وجوب شرطونه

۱- مقیم کیدل پر مسافر نشته.

۲-صحتمندي پر داسي مریض نشته چي مسجد جامع ته د تګ توان نلري.

۳- که د بوډاوالي څخه ځوک مسجد جامع ته تلای نشي یا ړوند وي.

۴- غلام چي د شریعت مطابق غلام وي.

۵-ښځه

٦-نابالغه هلک.

۷-معذور چي عذر یې د جماعت د پریښودلو دپاره معتبر وي لکه د سخت باران اوریدل یا د کوم مریض ساتنه کول یا جامع مسجد ته په تلو کي له دښمن څخه د خطر احساس کول.

د جمعې د لمانځه د صحت شرطونه

۱-شهر یا قصبه، په صحرا یا ځنګل کي د جمعې لمونځ صحیح نه دی، البته که د صحرا آبادي درې یا څلور زره کورونه وي نو بیا د جمعې لمونځ پکښي کیدای سي.

۲- د ماسپښین د وخت داخلیدل، د وخت نه مخکي یا د وخت د تیریدو نه وروسته جائز نه دی، که د لمانځه کولو په حالت د ماسپښین وخت ختم شو نو لمونځ هم فاسد شو که څه هم

آخیره قعده یې تر تشهد پوري کړې وي نو دغه سبب دی چي د جمعي د لمانځه قضاء نشته.

۳-خطبه یعني د امت په حضور کي د الله ﷻ ذکر کول، که څه هم سبحان الله والحمدلله وي، خو سبحان الله والحمدلله ویل او په هغه اکتفاکول د سنت طریقې مخالفت دي بیا هم لمونځ صحیح کیږی.

۴- خطبه د لمانځه ترمخه ویل، که د لمانځه تر مخ و نه ویل شي لمونځ نه صحیح کیږي.

۵- خطبه د ماسپښین په وخت کي ویل که تر وخت دمخه وویل شي نو هم لمونځ نه صحیح کیږي.

٦- جما عت: یعني د امام څخه سوا لږ تر لږه درې کسان د خطبې د شروع کیدونه د اول رکعت تر سجدې پوري ضرور دي، خو دغه درې کسان باید قابل د امامت وي، صرف ښځي یا نابالغه هلکان نه وي، که څه هم دغه درې کسان چي خطبه یې اوریدلې وي ولاړ شي او نور درې کسان راشي.

۷-که د سجدې کولو تر مخه خلک ولاړشي او له امام سره تر درې کسانو کم پاته شي نو لمونځ به هم ولاړ شي، که له اولي سجدې وروسته ولاړ شي نو جمعه صحیح ده څه حرج نشته.

۸-عام اجازت په داسي ځای کي د جمعې لمونځ

کول چي عام خلګو ته اجازت نه وي جايز نه دی او هم که د جمعې په ورځ د جامع دروازه بنده شي چي نور خلګ نشي را تلای نو لمونځ هم نه کيږي.

د جمعې د ورځي لمونځ اول ځلور رکعته مؤکدسنت دي وروسته بيا د امام خطبه ويل کيږي چی اوريدل يې واجب دي بيا دوه رکعته فرض د جمعې په جمع کول او وروسته بيا ځلور رکعته سنت او وروسته بيا دوه رکعته سنت دي، چا چي د جمعې لمونځ ادا کړ نو د ماسپښين لمونځ وربانديي نشته، که د جمعې لمونځ يې نه وي کړی نو د ماسپښين لمونځ به کوي.

مسافرانه لمونځ

د سفر قصد او په قصد سره عمل کول چي په شرعي سفر سره ياديږي په احکامو کي تغير راوړي لکه د روژې خوړل او د ځلور رکعته لمونځ په بدل کي دوه رکعته لمونځ کول، که د سفر قصد نه وي چي پر ټوله نړۍ راوګرځي مسافر نه دی، همدارنګه که د سفر نيت وکړي او په سفر يې شروع کړې نه وي هم مسافر نه ګڼل کيږي، د سفر مسافه د مقصد تر ځای پوري پر وچه لار د اوبن په ميانه تګ يا پياده (پلی) ميانه تګ د درو ورځو لار ده شپه نه حسابل کيږي ځکه چي شپه د استراحت د پاره ده، په سفر کي له سهاره تر ماښامه تګ شرط نه دی ځکه چي لمونځ کول،

ډوډۍ خوړل او استراحت کول هم په سفر کي داخل دي لکه په فتاوٰی کي چي وايي: که څوک د ورځي د سهار څخه تر ماښام پوري تګ وکړي د اسراحت ځای ته ورسيږي هلته شپه تيره کړي دوهمه او دريمه ورځ همدا شان وکړي نو شرعًا مسافر دی، په هدايه کي وايي: اندازه په فراسخو سره معتبره ده چي په ضعيف روايت يوويشت (۲۱) فرسخه او فتوٰی پر اته لس (۱۸) فرسخه ده.

که څوک د درو ورځو لار د موټر په ذريعه په لس (۱۰) ساعته کي يا د الوتکي په ذريعه په يوه ساعت کي قطع کړي شرعًا مسافر دی، د وچي د لاري تګ د اوبو د لاري سره برابر نه دی ځکه هره لار ځان ته تعين د وخت غواړي.

د امام اعظم ابو حنيفه (رح) په حکم مسافر به څلور رکعتيزه لمونځ دوه رکعته ادا کوي يعني اضافه تر دوه رکعته روا نه دی، که يې تر دوه رکعته اضافه لمونځ وکړ ګنهګار دی، که فرض لمونځ څلور رکعته داسي ادا کړي چي وروسته له اول دوو رکعتو په قدر د اَلتحياتُ ناسته وکړي نو اول دوه رکعته يې فرض او آخر دوه رکعته يې نفل شول، مګر دغه لمونځ کوونکی ګنهګار شو ځکه چي د دوو رکعتو فرضو سلام وځنډيدی، همدا رنګه که وروسته له اول دوو رکعتو ناسته و نه کړي او څلور رکعته فرض ادا کړي نو فرض لمونځ يې باطل او په نفل سره بدل

شو، مګر د امام محمدبن ادریس شافعي (رح) په حکم د مسافر څلور رکعته فرض لمونځ عزیمت دی او دوه رکعته یې رصخت دی؛ د سهار او ماښام لمونځونه مسافر نه دي ځکه کموالی هم پکښې نشته، په سفر کې چې څوک آرام وي د لمانځه سنت دي نه پرېږدي، که یې تلوار وو چې موټر ورنه تلی یا د سفر ملګري ناراضه کیدل یا کوم بل داسې ستونزه وه نو سنت دي پرېږدي.

څوک چې په نیت د سفر له کوره ووزي چې د خپل ښار یا د کلي د آبادیونه تیرشي د سفر لمونځ به کوي، تر څو چې د اقامت نیت پنځه لس ورځې یا اضافه تر پنځه لس ورځو په کوم بل ښار یا کلي کې کوي، دا پنځه لس ورځې یا اضافه مذهب د امام اعظم ابوحنیفه (رح) دی چې روایات یې حضرت عبدالله بن عباس رضي الله عنه او حضرت عبدالله بن عمر رضي الله عنه کړیدی، د عسکر نیت د قبول وړ نه دی بلکه د امیر نیت معتبر دی، همدارنګه د ښځې نیت اعتبار نه لري د میړه نیت یې معتبر دی، د سفر لمونځ له نیت وروسته پر مسافر لازم دی، که مسافر نیت له پنځه لس ورځو نه کم وکړ نو لمونځ به پوره نه کوي ځکه چې مسافر دی یعني د څلور رکعته فرض پر ځای به دوه رکعته کوي، همدارنګه که د مقصد منزل ته ورسیږي او نیت د اوسیدو یې له پنځه لس ورځو نه کم وو خو پنځه لس ورځې یې تیرې کړې بیا یې هم داسې نیت

وو چي نن يا سبا به ځم او په دغه توګه کلونه وربانديي تير شي لمونځ به پوره نه کوي دوه رکعته د سفر لمونځ به کوي ځکه چي مسافر دی، له بهيقي څخه په صحيح سند سره روايت دی چي عبدالله بن عمرﷺ په آذربايجان کي شپږ مياشتي او حضرت انس ﷺ په نيشاپور کي شپږ مياشتي تيري کړې لمونځونه يې دوه رکعته مسافرانه کول.

که کوم موټر چلوونکي کوم بل ښار ته بار وړی وي او د بيرته راتلو د پاره د بار په لټه کي وي چي نن يا سبا به بار پيدا شي لدې ښار نه ځم پدغه اميد کي مياشتي پر تيري شي لمونځ به دوه رکعته مسافرانه کوي، همداراز هغه مسافر وړونکی موټر چلوونکی چي له خپل استوګن ښارڅخه ووزي لمونځ به مسافرانه کوي کله چي بيرته خپل ښارته راشي پوره لمونځ به کوي که څه هم د اقامت نيت يې کړي نه وي ځکه چي په ښارکي د اقامت نيت ته حاجت نشته، که د استوګني ښار يا کلی بدل کړي يعنی کوم بل ښار يا کلی يې د استوګني د پاره غوره کړ بيا هغه اول استو ګن ځای ته په سفر ولاړی نيت يې له پنځه لس ورځو څخه کم وو لمونځ به پوره نه کوي ځکه چي مسافر دی.

که حاجي نيت د اقامت وکړ چي پنځه لس ورځي به په مکه شريف او منٰی کي تيروم نيت د اقامت يې صحيح نه دی ځکه چي

په نیت کي دوه ځایه چي فاصله سره لرى وويل شوه، همدارنګه که یوازي مکې شریفي ته ورغی او په مکه شریف کي يې د پنځه لس ورځو د اوسیدو وخت نه وو د اقامت نیت يې صحیح نه دی لمونځ دي پوره نه کوي ځکه چي مسافر دی.

د امام اعظم ابوحنیفه (رح) په مذهب مسافر لره يو ځای کول د دوو لمونځو د فعل په لحاظ روا دي او د وخت په لحاظ روا نه دي یعنی مسافر ته روا دي چي د ماسپښین لمونځ د وخت وآخر ته وځنډوي او د مازدیګر لمونځ د وخت په اول کي وکړي، دغه رنګه د ماښام او ماسخفتن لمونځونه سره جمع کړي، دغه عمل په "جمع صوري" سره یادیږي.

جمع حقیقي (جمع وقتي) دوه ځایه روا ده لکه په عرفات کي چي د مازدیګر لمونځ د ماسپښین په وخت کي ادا کیږي چي د تقدم جمع بلل کیږی او د ماښام لمونځ چي د ماسخفتن په وخت کي اداکیږي چي دځنډ جمع بلل کیږي.

په احادیثو کي چي د رسول الله ﷺ د جمع روایت شویدی مقصد يې جمع صوري ده، په نورو مذهبو کي جمع حقیقي په هر عذر رواده لکه سفر، باران، ناروغي او داسي نور.

همدغه راز د امام ابوحنیفه (رح) په مذهب په کښتۍ کي په هرحال لمونځ په ناستي روا دی مګر امام ابو یوسف (رح) او

امام محمد (رح) وايي چي بيله عذره روا نه دی.

که په سفر کي لمونځ قضاء شي او په کور کي قضاء راوړي نو د دوو رکعتو د سفر د لمونځ قضاء به راوړي، که له مقيم نه لمونځ قضاء شو غوښتل يې چي په سفر کي قضاء راوړی نو د څلورو رکتعو قضاء به راوړي، فرمان وړونکی او ګنهګار په سفر کي يو شان رصخت دي يعني دواړوته قصر د لمانځه او د روژې خوړل روا دي ځکه چي د قرآنکريم د البقره په سورة کي الله ﷻ فرمائيلي دي.

فَمَن كَانَ مِنكُم مَّرِيضًا أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِّنْ أَيَّامٍ أُخَرَ ﴿١٨٤﴾

يعني که څوک ستاسوڅخه په روژه کي ناروغه يا په سفر کي وي او روژه وخوري بيا د دغه روژې نيول په شمار د خوړل شووو ورځو په نورو ورځوکي پسله د روژې د مياشتي ورباندي لازم دي، په دغه آية مبارک کي د ګنهګار او فرمان وړونکي توپير نشته، په حديث شريف کي راغلي دي.

"صَلوٰةُ الْمُسَافِرِ رَكعَتَانِ"

يعني د مسافر لمونځ دوه رکعته دی.

په حديث شريف کي هم د فرمان وړونکي او ګنهګار توپير نشته امام شافعی (رح) وايي چي ګنهګار ته رخصت نشته.

د تراویح لمونځ

د روژې په میاشت کي هره شپه بیله د ماخوستن د لمانځه او وِترڅخه شل رکعته تراویح کول سنت دي.

(۱) وتر د تراویحوڅخه وروسته کول ښه دی، که چا تر مخه وکړل هم جائز دي.

(۲) په تراویح کي پسله څلور رکعتو څخه دومره وخت کښیناستل لکه څلور رکعته تراویح چي شویدی مستحب دی، که دومره وخت کښیناستل خلقوته تکلیف وي نو لږ وخت دي کښیني، بیا د ناستي په وخت کي اختیاردی که څوک نفل کوي که تسبیح وایي او که هسي کښیني.

(۳) که چا د ماخوستن د لمانځه څخه وروسته تراویح کړیوي او بیا ورته معلومه شي چي په څه نسبت یې د ماخوستن لمونځ فاسد شویدی نو هغه به د ماخوستن د لمانځه سره تراویح هم بیرته را ګرځوي.

(۴) که د جماعت لمونځ چا په جماعت سره نه وي کړی نو دي تراویح په جماعت سره نه کوي ځکه چي تراویح د ماخوستن د لمانځه تابع دي.

(۵) که څوک جماعت ته په داسي وخت را ورسیږي چي د ماخوستن لمونځ شوی وي او خلق تراویح کوي نو ده ته په کار

دي چې اول د ماخوستن لمونځ وکړي او بیا په تراویح کې شریک شي که څو رکعاته تراویح ورڅخه تیري شي نو هغه دي د وترو څخه وروسته وکړي خو وتر باید په جماعت وکړي.

(٦) د روژې په میاشت کې یوځل ټول قرآن مجید ترتیب واره په تراویح کې لوستل مؤکد سنت دی د ټنبلۍ په سبب یې پریښودل ښه کارنه دی، البته که دا ویره وي چې د پوره قرآن مجید د لوستلو په سبب به خلګ لمونځ پریږدي او جمع به ماته شي نو څومره چې لوستلای شي هغومره دي ولولي یا دي آخري لس سورتونه په هررکعت کې یو یو سورت لولي کله چې لس رکعته پوره شي بیا دي له سره شروع کړي.

(٧) تر څو چې د خلقو شوق نه وي معلوم شوی د یوه ختم څخه زیات دی نه کوي.

(٨) که خلګ شوق ولري نو په یوه شپه کې یو ختم دقرآن کریم جائز دی او که پر خلګو تکلیف وي نو مکروه دی.

(٩) د تراویح په لمانځه کې د ختم په صورت کې یوځل د "بسم الله الرحمن الرحیم" ویل په لوړ آواز سره ضروری دی ځکه چې بسم لله الرحمن الرحیم هم د قرآن مجید یو آیة دی، که څه هم د یوه سورة جُز نه دی خو که په زوره ونه ویل شي نو د قرآنکریم په پوره کیدو کې د یوه آیة کموالی راځي او که امام په قراره سره

بسم الله وويله نو د مقتديانو د قرآن مجيد ختم به پوره نه شي.

(۱۰) تراويح د روژې په ټوله مياشت کي سنت دي که څه هم د قرآن مجيد ختم د مياشتي تر پوره کيدو تر مخه پوره شي مثلاً د روژې د مياشتي په اولو شلو شپو کي د قرآن ختم وشو نو باقي لس شپې هم تراويح کول سنت دي.

(۱۱) په تراويح کي درې ځلي قل هوالله ويل لکه څنګه چي عام دستور دی مکروه دي.

د اخترونو لمونځونه

په اسلام کي د اخترو دواړي ورځي د خوشحالۍ ورځي دي او په دواړو ورځو کي دوه دوه رکعته لمونځ د شکريې واجب دي، کوم شرطونه چي د جمعې د لمانځه دي هغه د اختر د لمانځه هم دي مګر د جمعې د لمانځه د پاره خطبه شرط ده او دلمانځه ترمخه ويل کيږي خو د اختر په لمانځه کي شرط نه ده بلکه سنت ده او د لمانځه څخه وروسته ويل کيږي، البته د اختر د خطبې اوريدل د جمعي د خطبې په شان واجب دی په منځ کي خبري يا لمونځ کول يا کوم بل کار کول منع دی.

د دواړو اخترو په ورځ ديارلس (۱۳) کارونه سنت دی:

(۱) د شريعت مطابق ځان تيارول.

(۲) غسل کول.

(۳) مسواک وهل.
(۴) ښې جامې اغوستل.
(۵) په ځان پوري خوشبويي وهل.
(٦) د خوب څخه سهار وختي را پاڅيدل.
(۷) وختي عيدګاه ته تلل.
(۸) عيدګاه ته د تلو نه مخکي خوږ شی خوړل.
(۹) عيدګاه ته د تلو نه مخکي د فطر صدقه (سرسايه) ورکول.
(۱۰) د اختر لمونځ په عيدګاه کي کول يعني بيله عذره د اختر لمونځ په ښار کي کول ښه نه دی.
(۱۱) چي پر کومه لار تللي وي د راتګ په وخت کي به پر بله لار راځي.
(۱۲) پياده د عيدګاه لمانځه ته تلل.
(۱۳) په لاره کي دا لاندي تکبيرونه ويل:

اَللّٰهُ اَکبَرُ ط اَللّٰهُ اَکبَرُ ط لَآاِلٰهَ اِلَّااللّٰهُ وَاللّٰهُ اَکبَرُ ط اَللّٰهُ اَکبَرُ وَلِلّٰهِ الْحَمدُ ط

د کمکي اختر (عيد فطر) د لمانځه طريقه په لاندی ډول ده:

(۱) **نيت:** نَوَيتُ اَن اُصَلِّيَ رَکعَتَيِ الوَاجِبِ صَلٰوةِ عِيدِ الفِطرِ مَعَ سِتِّ تَکبِيرَاتٍ فِی هٰذَ الوَقتِ وَقتَدَيتُ بِهٰذَ الاِمَامِ مُتَوَجِهًا اِلٰی جِهَةِ کَعبَةِ الشرِيفَةِ (نيت کوم چي ادا کړم دوه

رکعته لمونځ واجب د کوچني اختر سره د شپږو تکبیرو په دغه حاضر وخت اقتدا مي ده په دغه حاضر امام پسې مخ مي دی پر لوري د کعبې شریفي) د امام د تکبیرسره به مقتدیان لاسونه دالله اکبر په ویلو سره تر غوږو پوري پورته کړي اوتر نامه لاندي به یې ونیسي.

سُبحَانَکَ اللّٰھُمَّ، اَعُوذُ بِاللهِ او بِسمِ الله به امام او مقتدیان په خفیه سره ووایي.

(۲) مقتدیان دی امام ته متوجه شي امام درې ځلی اَللّٰهُ اَکبَر وایې دا تکبیرونه واجب دي او مقتدیان به یې هم ورسره وایي د هرتکبیر سره امام لاسونه تر غوږو پورته کوي بیا یې کښته ځوړند نیسي مقتدیان به هم په عین ترتیب د امام متابعت کوي.

(۳) امام د دریم تکبیر ویلو وروسته لاسونه تر نامه لاندي نیسي د نورو لمونځونو په شان په قرآئت پیل کوي نو مقتدیان به چُپ ولاړ وي، بیا امام د قاعدې مطابق رکوع، قومه او سجده کوي مقتدیان به د امام متابعت کوي.

(۴) په دوهم رکعت کي امام اول الحمدلله او سورة وایي بیا درې تکبیرونه وایي مقتدیان به هم دا تکبیرونه وایي د هر تکبیر په ویلو سره امام او مقتدیان لاسونه غوږو ته پورته کوي

او ځوړند يې نيسي د ثلورم تکبير په ويلو سره امام بيا د قاعدې مطابق رکوع ته ځي قومه او سجده کوي په آخره ناسته او سلام ګرځولو سره لمونځ ختم کوي او مقتديان به هم د امام متابعت کوي.

(۵) بيا امام وروسته پر ممبر د ريږي او دوې خطبې وايي د دواړو خطبوپه منځ کي دومره کښيني لکه د جمعې په خطبه کي د اختر په خطبه کي بايد شروع په الله اکبرسره وشي، په اوله خطبه کي نه (۹) ځله الله اکبر او په دوهمه خطبه کي اووه (۷) ځله الله اکبر ويل ضروري دي، د لوی اختر(عيد قربان) د لمانځه همدغه طريقه ده فرق يې صرف دومره دی چي د لوی اختر د لمانځه په نيت کي د کوچني اختر په عوض کي لوی اختر ذکر کيږي، په کوچني اختر کي وعيدګاه ته د تلو نه مخ کي څه خوږ شی خوړل سنت دي او په لوی اختر کي نه خوړل سنت دي.

په لوی اخترکي د صدقۀ فطر په شان کومه صدقه نشته خو بايد له نظره پاته نه شي چي د توان او طاقت لرلوسره قرباني واجب ده

اذان او اقامت د اخترو د لمونځو دپاره نشته، په کوم ځای کي چي د اختر لمونځ کيږي هلته بل لمونځ کول مکروه دی که د لمانځه ترمخه وي او که وروروسته، په کور کي هم د اختر تر لمانځه دمخه لمونځ کول مکروه دی مګر د اختر تر لمانځه وروسته په کورکي لمونځ کول مکروه نه دی، همدارنګه ښځي

یا هغه څوک چي په څه عذر د اختر په لمانځه کي ګډون نه کوي د هغوی نفل لمونځ کول مخکي د اخترتر لمانځه مکروه دی.

د دواړه اخترو په خطبه کي د صدقۀ فطر احکام او د لوی اختر په خطبه کي مسائل او د تشریق د تکبیرو احکام بیانول ضروري دی د تشریق تکبیرونه یعني تر لمانځه وروسته یوځل

اَللّٰهُ اَکبَرَط اَللّٰهُ اَکبَرط لآاِلٰهَ اِلاّاللّٰهُ وَاللّٰهُ اَکبَرط اَللّٰهُ اَکبَر وَلِلّٰهِ الْحَمدُط

ویل پر هغه چا واجب دی چي د اخترلمونځ وربا ندی واجب وي، پر ښځه او مسافر واجب نه دي، هغه څوک چي د اختر لمونځ ور باندي واجب نه وي د لوی اختر په ورځو او شپو کي په امام پسې لمونځ په جماعت وکړ امام د سلام ګرځولو متصل د تشریق تکبیرونه وایي نو په ګډون د دغه شخص پر ټولو مقتدیانو یې ویل واجب شول.

د تشریق تکبیرونه د عرفات د ورځي یعني د لوی اختر د میاشتي د نهم تاریخ د سهارڅخه شروع او د دیارلسم تاریخ تر مازدیګر پوري چي ټوله درویشت لمونځونه کیږي واجب دی، څوک چي ځان له لمونځ کوي یا ښځه یا مسافرهم د تشریق تکبیرونه وایي ډیر احسن عمل دی.

دغه تکبیرونه متصل د هرلمانځه وروسته په لوړ آواز ویل

واجب دي، خو د ښځو د پاره په کراره ویل ښه دي، که د امام څخه هیر شول نو مقتدیان دي ژر شروع په و کړي، د اختر د لمانځه نه وروسته هم د ځینو فقهاؤ په نزد تکبیرونه ویل واجب دي.

که د چا څخه د اختر لمونځ تیر شو نو په ځانګړه توګه د اختر لمونځ نه شي ادا کولای که بل جماعت ته ځان ورسوي ډیر به ښه وي

همدارنګه که څوک د اختر د لمانځه په جمع کي شریک شو او په کوم سبب یې لمونځ مات شو نو هغه یې هم قضاء نشي کولای او نه قضاء پر واجب ده، که د ډیرو خلګو لمونځ په څه سبب مات شوی وي نو بیا قضاء وربانديي واجب ده او په جمع سره به یې کوي.

که په څه عذر د اختر په لمړۍ ورځ ونکړه شو نو د کوچني اختر لمونځ به په دوهمه ورځ او د لوی اخترلمونځ د ذي الحجې تر دوه لسم (١٢) تاریخ پوري کولای شي، د لوی اختر لمونځ که بی عذره پاته شي په دوهمه ورځ یې کول مکروه دی.

د جنازې لمونځ

د جنازې لمونځ په واقعیت کي د مړي دپاره د الله ﷻ څخه د دُعا غوښتل دی.

(١) د جنازې د لمانځه د وجوب د پاره ټول هغه شرطونه دي چي د لمانځه د پاره دي (مسلمان، عاقل او بالغ) یو شرط چي

پکي زيات دی د مړي څخه خبريدل دي بې خبري عذر دی.

(۲) د جنازی د لمانځه د پاره دوه شرطونه دی:

اول هغه چي د لمونځ کوونکوسره تعلق لري لکه د بدن پاکي، د عورت پټول، قبلې ته مخ کول او داسي نور، د جنازې په لمانځه کي د وخت شرط نشته، که د لمانځه د تيريدو خطره وي نو تيمم کول جائز دی.

دوهم هغه شرطونه دي چي دمړي سره تعلق لري او هغه شپږ دي:

(۱) مړی به مسلمان وي که څه هم فاسق يا بدعتي وي لمونځ يې جائز دی ، څوک چي د وخت د پاچا په مقابل کي بغاوت وکړي او مړ شي لمونځ ورکول يې جايز نه دی، که د جنګ نه پس مړ شي بيا يې لمونځ جائز دی.

(۲) ځيني کسان د جنازې لمونځ د بوټو سره کوي، که بوټونه پاک وي نو څه باک يې نسته او که ناپاکه وي نو هغه به بوټونه پاکوي يا به يې له پښو باسي، که دغه پاکي په نظر کي و نه نيسي نو لمونځ يې نه کيږي.

(۳) د کوم ماشوم چي مور يا پلار مسلمان وي هغه به مسلمان ګڼل کيږي.

(۴) د مړي د بدن د حقيقي او حکمي نجاست څخه پاکول، که نجاست له بدن څخه راوتلی وي او په بدن پوري نښتی وي نو خير دی.

(۵) د مړي نه مراد هغه څوک دی چي ژوندی پیدا سوی وي
یا مړ شي، که مړ کوچنی پیدا سي هغه ته لمونځ ورکول صحیح نه دی.
[ردالمحتار ص ۵۸۲ اول ټوک، بحرالرائق ص۱۸۸ دوهم ټوک]

(٦)که یو مړي د نجاست حکمیه څخه پاک نه وي یعني
غسل نه وي ورکول سوی یا تیمم نه وي وکړل سوی په هغه
صورت کي چي غسل ناممکن وي نو هغه ته لمونځ ورکول روا
نه دي مګر که د هغه پاکوالی ممکن نه وي مثلاً بې غسله یا بې
تیممه پټ شوي وي او پر قبر یې خاوري هم اچول شوي وي نو
بیا وهغه ته لمونځ ورکول دده پرقبر باندي په دغه حالت کي روا دی.

که پر یوه مړی باندي بیله غسله او بیله تیممه لمونځ شوی
وي او تر دفن وروروسته معلومه شي چي هغه ته غسل نه وو ورکړه
شوي نو د ده پر قبر باندي دي دوهم ځل لمونځ وشي ځکه چي د
اول ځل لمونځ نه دي صحیح شوی، اوس چي غسل ممکن نه دی
نو لدې سببه لمونځ یې صحیح کیږي.
[بحرالرائق ص ۱۷۹ دوهم ټوک، ردالمحتار ص ۵۸۲-۵۹۲]

(۷) د مړي د بدن هغه حصه به پټه وي چي پټول یې واجب
او ضروري دی، که مړی بالکل لغړ وي نو لمونځ ورکول روا نه دي
[درمحتار ص ۱۲۱اول ټوک، ردالمختار ص ۵۸۲ اول ټوک]

(۸) مړی به د لمونځ کونکو و مخ ته وي که مړی د لمونځ کونکو

و شاته وي لمونځ يې نه صحيح کيږي.

[درمحتار ص ۱۲۱ لومړي ټوک، ردمختار ص ۵۸۲ اول ټوک]

همدارنګه د مړي موجوديت هم شرط دی که مړی موجود نه وي نو د جنازې لمونځ جائز نه دی.

د جنازې په لمانځه کي دوه رکنه دي:

اول څلورځله الله اکبر ويل چي هرتکبير د يوه رکعت په ځای دريږي. دوهم قيامه يعني په ولاړه د جنازې لمونځ کول، څرنګه چي په نورو لمونځوکي دريدل فرض دي او بيله عذره يې پريښودل جائز نه دي دلته هم داسي دي، د عذر احکام لکه څنګه چي هلته دي دلته هم دغسي دي.

د جنازی په لمانځه کي رکوع، سجده،قعده او داسي نور نشته خو درې شيان پکي سنت دي:

(۱) د الله جَلَّ جَلَالُهُ ثنا.

(۲) پر رسول ﷺ درود ويل.

(۳)مړي ته دعا کول.

د جنازې په لمانځه کي جماعت شرط نه دی که يو نفر يې وکړي نوهم فرض اداشو مګر په جماعت کول ډيرګټور دی ځکه چي د ګڼو مسلمانانو په جمع کي د دعا د قبليدو اميد زيات وي.

د جنازې د لمانځه مستحبه او مسنونه طريقه داسي ده چي

مړی به په خپل مخ کي کښېږدي امام به د مړي سینې ته برابر ودرېږي خلک به صفونه طاق جوړکړي یعني درې یا پنځه یا اوه او ټول به داسي نیت وکړي:

نَوَیتُ اَن اُصَلِّیَ لِلّٰهِ تَعَالٰی اَربَعَ تَکبِیرَاتِ صَلاَتِ الجَنَازَةِ اَلثَّنَاءُ لِلّٰهِ تَعَالٰی وَالصَّلٰوةِ عَلٰی رَسُولِهٖ وَالدُّعَاءُ لِهٰذَ الْمَیِّتِ اقتَدَیتُ بِهٰذَ لأمَامِ مُتَوَجِّهًا اِلٰی جِهَةِ الکَعبَةِ الشَّرِیفَةِ.

ژباړه: نیت مي وکړ د زړه د اخلاصه څلور تکبیره لمونځ کوم ثناء وایم الله ته درود ویم پر رسول د الله دعاکوم دغه میت ته اقتدا مي ده په دغه حاضر امام پسي مخ مي دی پر لوري د کعبې شریفي.

امام او مقتدیان به د اللّٰهُ اکبر په ویلوسره لاسونه غوږوته پورته کړي او ترنامه لاندي به یې ونیسي او دغه ثناء به ووایې:

سُبْحَانَكَ اللّٰهُمَّ وَبِحَمدِكَ وَتَعَالٰی جَدُّكَ وَجَلَّ ثَنَاءُكَ وَلاَاِلٰهَ غَیرُكَ.

بیا دي بل الله اکبر ووایي لاسونه دي نه ښوروي او دا درود دي ووایي:

اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰی مُحَمَّدٍ وَّ عَلٰی اٰلِ مُحَمَّدٍ کَمَا صَلَّیتَ وَسَلَّمتَ وَ بَارَکتَ وَ رَحِمتَ وَ تَرَحَّمتَ عَلٰی اِبرَاهِیمَ وَ عَلٰی اٰلِ اِبرَا هِیمَ اِنَّكَ حَمِیدٌ مَّجِیدٌ

بیادي اللّٰهُ اکبر ووایي لاسونه دي نه ښوروي او د مړي دعا

دي ووايي، که مړی بالغ نارينه يا بالغه ښځه وي:

اَللّٰهُمَّ اغفِرلِحَيِّنَا وَمَيِّتِنَا وَشَاهِدِنَا وَغَائِبِنَا وَصَغِيرِنَا وَكَبِيرِنَا وَذَكَرِنَا وَاُنثَانَا اَللّٰهُمَّ مَن اَحيَيتَهُ مِنَّا فَاَحيِه عَلَى الاِسلاَم وَمَن تَوَفَّيتَهُ مِنَّا فَتَوَفَّهُ عَلَى الاِيمَان.

په ځينو احاديثو کي نوري دعاوي هم راغلي دي چی يوه دغه د نارينه د پاره ده:

اَللّٰهُمَّ اغْفِرلَه وَارحَمهُ وَعَافِه وَعفُ عَنهُ وَ اَكْرِم نُزُلَه وَوَسِّع مُدخَلَه وَاَغْسِلْه بِالْمَاءِ وَالثلجِ وَالبَرَدِ وَنَقِه مِنَ الذنُوبِ كَمَايُنقَيَّ الثوبُ الاَبيَضُ مِنَ الدَّنَسِ وَاَبدِله دَارًا خَيرًامِن دَارِه وَزَوجًاخَيرًامِّن زَوجِه وَاَهلاًخَيرًامِّن اَهلِه وَ اَدخِله الجَنَّةِ وَاَعِذه مِن عَذَابِ القَبرِوَعَذَابِالنَّار.

بلکه امام شافعي (رح) دواړي دعاوي سره يو ځای کړيدي او لکه مخکي چي مو وويل چي په احاديثو کي نوري دعاوي هم راغلي دي هره يوه چي يې خوښه سي هغه دي ووايي.

که مړی نابالغ هلک وو نو دا دعادي ووايې:

اَللّٰهُمَّ اجعَلهُ لَنَافَرطًا وَّاجعَلهُ لَنَا اَجرًا وَّذُخرًا وَّجعَلهُ لَنَا شَافِعًا وَّمُشَفَّعًا

که مړی نابالغه نجلۍ وي نو دا دعا دي ووايي:
اَللّٰهُمَّ اجعَلهَا لَنَا فَرطًا وَّاجعَلهَا لَنَا اَجرًا وَّذُخرًا وَّاجعَلهَا لَنَا شَافِعَةً وَّمُشَفَّعَةً.

لدې دعا وروسته امام بیا اللّٰهُ اکبر وايي او سلام ګرځوي له سلام ګرځولو سره لاسونه کښته پریښودل کیږي.

امام به هم تکبیرونه په لوړ آواز وايي او هم به سلام په لوړ آواز وايي چې مقتدیان یې واوري خو مقتدیان به یې په کراره سره وايي.

سنت او نفل لمونځونه

د سهار د لمانځه نه مخکې دوه رکعته لمونځ سنت دي په احادیثو کې یې ډیر تاکید راغلی دی، که کومه ورځ ناوخته سي او د لمانځه وخت بالکل آخر وي چې صرف دوه رکعته لمونځ کیداي شي نو دوه رکعته فرض دي وکړي کله چې لمر راوخیژي نو د سنتو قضاء دي راوړي.

د ماسپښین د څلور رکعتو فرضو څخه مخکې څلور رکعته سنت او وروسته بیا دوه رکعته سنت ډیر ضروري دي بیله عذره پریښودل یې سخته ګناه ده.

د مازدیګر د څلور رکعته فرضو څخه مخکې څلور رکعته

سنت ډیرثواب لري خو دومره تأکید یې نشته که چا و نه کړل ګنهګار نه دی او که یې وکړل ثواب یې ډیر دی.

د ماښام د درې رکعتو فرضو څخه وروسته دوه رکعته سنت هم ډیرضروري دي او بیله عذره پریښودل یې ګناه ده.

د ماسخفتن د څلور رکعته وروسته دوه رکعته سنت هم ضروري دي پریښودل یې سخته ګناه ده، همدارنګه د فرضو څخه مخکې څلور رکعته سنت کول ډیر ثواب لري خو پریښودل یې ګناه نه ده.

کوم سنت چې کول یې ضروري وي هغه مؤکد دي چې په یوه شپه او ورځ کې دوولس(۱۲) رکعته دي، دوه د سهار، شپږ د ماپښین دوه د ماښام، دوه د ماخوستن.

په روژه کې تراویح او د شپې تهجد هم ځینو فقهاؤ په سنت مؤکد کې شمیرلي دي.

څومره لمونځونه چې د شریعت له طرفه مقرر دي که د هغه څخه څوک زیات لمونځونه کوي چې څومره یې زړه وغواړي و دي کړي ولې لمونځ کول باید په مکروه وخت کې نه وي، د فرض، واجب، سنت او وِتر لمونځو څخه علاوه نور ټول نفل دي، نفل چې څومره کوي هغومره یې ثواب ډیر دي.

د بعضې نفلو ډیر لوی ثواب دي او په لږ خواري سره حاصلیدلای شي لکه تحیة الوضوء، اشراق، تحیة المسجد،

صلوة التسبيح چي هر يو ځانته تفصيل لري:

تحية الوضوء: کله چي څوک اودس تازه کړي نو وروسته دي دوه رکعته نفل وکړي، په احاديثو کي يې ډير فضيلت راغلی دی خو چي په مکروه وخت کي نه وي.

صَلٰوةُ الاِشرَاق: د سهار دلمانځه وروسته چي څوک بيله درود شريف او نورو اذکاروڅخه د دنيا په کار مشغول نه شي کله چي لمرښه راوخيژي چي رڼايې سپينه شي او دوه رکعته نفل لمونځ وکړي د يوه حج او عمرې غوندی ثواب لري، که د سهار د لمانځه څخه وروسته د دنياپه کار اخته شي بيا د لمر د راختو څخه وروروسته دوه رکعته نفل لمونځ وکړي هم اشراق بلل کيږي خو ثواب يې د مخکي نه کم دي، د ځاښت د لمونځ په نوم هم ياديږي.

تَحِيةُ المَسجد: کله چي څوک په تطهير سره مسجد ته داخل شي د جماعت د دريدو څخه مخکي دوه رکعته نفل اداکولو ته تحية المسجد وايي، رسول الله ﷺ فرمايي: له تاسو نه چي څوک مسجد ته داخل شي څو چي دوه رکعته نفل د تحية المسجديې نه وي کړي نه دي کښيني، که جماعت تيار وي نو په جماعت کي ګډون ډير افضل دي، د تحية المسجد نفل يوازي د ماپښين، مازديګر او ماخُستن د لمونځوترمخه کيدای شي، د سهار د لمانځه څخه مخکي يوازی دوه رکعته سنت سته او د

ما ښام د لمانځه مخکي هم نفل لمونځ نه ښايي چي وکړل شي.

صَلٰوةُ الاَوَابِين: د ماښام د لمانځه څخه وروسته لږ تر لږه شپږ رکعته تر شل رکعته پوري نفل لمونځ کول د صَلٰوة الاَبين په نوم سره يادېږي.

صَلٰوةُ التَهجُد: د شپې په وروستۍ دريمه برخه کي نفل لمونځ ادا کولو ته د تهجد لمونځ ويل کيږي، د تهجد لمونځ تر څلور رکعته کم او تر دوولس رکعته زيات نه دي.

صَلٰوةُ التَسبيح: په احاديثو کي د صلٰوة تسبيح ډير فضيلت بيان شوي دي رسول الله ﷺ خپل تره حضرت عباس رضي الله عنه ته فرمايي چي پدغه لمانځه سره به ستا کوچنی، لوي، راتلونکي او تيرشوي ګناهونه معاف شي، که طاقت لري نو هره ورځ دغه لمونځ کوه، که نه په هفته کي يوه ځل، که نه په مياشت کي يو ځل، که نه په کال کي يو ځل او که نه په ټول ژوند کي يو ځل ضرور وکړه.

د صلٰوة تسبيح طريقه داسي ده چي د څلورو رکعتو نيت تړل کيږي د سُبحانک اللهُمَّ وروسته پنځلس واره سُبحَانَ اللهِ وَالحَمدُ لِلهِ وَلاَ اِلٰهَ اِلا اللهُ وَاللهُ اَکبَرُ ويل کيږي بيا تر اعوذ بالله، بسم الله، الحمد لله او سورت څخه وروسته او د رکوع نه مخکي لس ځله، په رکوع کي د سبحان ربي العظيم وروسته لس ځله، چي د رکوع

ثخه ولاړ سي په قومه کي لس ځله، په اوله سجده کي د سبحان ربي الاعلی وروسته لس ځله، چي د اولي سجدې ثخه راپورته سي او کښېنې لس ځله، بیا په دوهمه سجده کي د سبحان ربي الاعلی وروسته لس ځله.

دارنګه دا تسبیح په یوه رکعت کي پنځه اویا(۷۵) ځله کیږي، وروسته چي و دوهم رکعت ته ولاړ سي د سورة فاتحه ثخه وروسته پنځه لس ځله ویل کیږي، همدارنګه په پاته رکعتو کي په بیان سوې طریقه سره عمل کول دي، په ثلور رکعاتو کي درې سوه (۳۰۰) ځله ویل کیږي.

دا طریقه امام ترمذي (رح) د عبدالله ابن مبارک (رح) ثخه روایت کړیده، دا لمونځ غیر له مکروه وخت ثخه بل هر وخت کول روا دی.

په کوم وخت کي لمونځ ماتول جائز دي

(۱) که ثوک د موټر یا ګاډی یا هوایي جهاز ثخه را کښته سوی وي واړه، ښځه یا سامان یې هلته پروت وي او دی لمونځ کوي خو هغه نقلیه حرکت کوي نو ده ته لمونځ ماتول جائز دي تر ثو هغه نقلیه ورثه ولاړه نه سي.

(۲) که مار، زمری یا هر درنده ولیدل شي چي د ده د ځان د پاره خطره وي لمونځ ماتول جائز دي.

(۳) که د چرګانو یا نورو مرغانو کوډل خلاصه پاته وه سپی یا پیشو هغه لوري ته ولاړه او ویره وه چي وبه یې خوري نو لمونځ ماتول جائز دي.

(۴) که پر لمانځه ولاړ وو چا یې بوټونه یا کوم بل شی پورته کړ دا ویره وه که لمونځ پوره کوي غل به وتښتي نو لمونځ ماتول جائز دي.

(۵) که دېګ پر اور پروت وو پر جوش راغی او تویېدی که یې د ضایع کیدو قیمت د یوه درهم سره برابر وو نو د لمونځ ماتول جائز دي.

(٦) که په لمانځه کي د حاجت د رفع کولو ضرورت پیدا شو نو لازم دی چي لمونځ مات کړي او د ضرورت څخه ځان فارغ کړي.

(۷) که لمونځ کوونکي یو ړوند ولید او ویره وه چي په کوم کوهي یا کنده کي لوېږي نو لمونځ ماتول فرض دی، که یې مات نه کړ او ړوند په کوهي کي ولویدی نو لمونځ کوونکی ګنهګار دی.

(۸) که د کوم ماشوم په جامو اور لګیدلی وو او لمونځ کوونکي ولیدی نو د ماشوم د نجات دپاره لمونځ ماتول فرض دی.

(۹) که لمونځ کوونکي ته مور، پلار، انا، نیکه د کوم خاص ضرورت د پاره ږغ ور وکړي نو فرض لمونځ ماتول فرض دی، مثلاً مور سخته ناروغه وه په څه وجه راپورته کیږي یا پریوځي

بل ځوک نه وي نو لمونځ دي مات کړي او د هغوی خدمت دي وکړي، که د خدمت بل څوک وي نو ضرورت نسته.

(۱۰)که سنت یا نفل لمونځ کوي مور، پلار، انا، نیکه ته معلومه نه وه چي دی یا دا لمونځ کوي، غږیې ور وکړ نو لمونځ ماتول او هغوی ته ځواب ورکول واجب دي، که نه نو گنهگار دی.

لمونځ نور هم ډیر قسمونه لري او د لمانځه په هکله نور هم ډیر مسائل شته لکه د تندر لمونځ، د استسقاء لمونځ، د استخارې لمونځ، په کعبه مکرمه د ننه لمونځ، د خوف (ویري) لمونځ او داسي نور...

لکه څنگه چي دلته زموږ منظور یوازي د لمانځه اثبات او صحت دي نو لازم ونه گڼل شوه چي د لمانځه ټول اقسام او مسائل ذکر کړو.

د لمانځه مینه وال د نور معلومات په هکله ټول مسائل، اقسام، احکام او ارکان په مفصل ډول په شروط الصلوات، قدوري، رحمت بیان، جنتي کالي (بهشتی زیور) او داسي نورو د فقهي کتابو ته مراجعه وکړي ستاسو بریا زما آرزو ده.

(حاجی جان محمد کاکړ)

فَسَهِّلْ یَا اِلٰهِیْ کُلَّ صَعب ❀ بِحُرْمَتِ سَیِّدِ الابرَارِ سَهِّلْ

ختم شو